

YIL: 2 CİLT: 2 SAYI: 9 MART – NİSAN 2019

Av. Sencer Karacalıoğlu

Prof. Dr. Ömer Demircan

Doç.Dr. Okan Baba

Prof. Dr. Süreyya Ülker

Nuray Gök Aksamaz

Prof. Dr. Yıldız Tümerdem

Hasan Akarsu

Yılmaz Çongar

Turgut Acar

Türkay Korkmaz

Hikmet Kurter

YTDD

(1)

ŞURDAN BURDAN

SENCER KARACALIOĞLU

Dergimizin değerli okur ve yazarlarından, 9.ncu sayımızın elimizde olmayan nedenlerle gecikmesinden dolayı bizi bağışlamalarını diler; bundan sonra böyle bir gecikmenin yaşanmaması için gereken önlemleri alacağımızı bilgilerine sunarız.

Anlatımda ‘*verili-bilgi*’yi dışlama, izleme

Prof.Dr.Ömer Demircan

Yazınsal metin üretmek “*yeni*”yi aramak, onu bulunca da, öncesiz bir dille ince eleyip sıkı dokumaktır. Şiir yazıyorsanız, birimlerarası ilişkiler, sözcüklerarası birleşimler, ayrışmalar da “*yeni*” olmak zorundadır. Erişilen yeni anlamlar, en alttan başlayarak yeni sesel birleşimler, yeni türevler, *ikilemeler*, *nitelemeler*, *eşlemeler* içermelidir. Şiirde *seçim*, *işlem*, *dizim*, *ezgi* öylesine uygulanmaz! Gerekirse buram buram terleyecek, uykuda bile hop oturup hop kalkacaksınız! Analarımız Türkçeyi kolay mı yarattı!

Dilbilimin nesnesi “*dil*” ile uğraşıyorsanız, yalnızca gözlemekle kalamazsınız! Ardından annemizin kullandığı ayrımları, ölçüleri bulmalısınız. O da yetmez; sağlayını yapıp o ölçüye bağlı işlemi doğru açıklayacak, başkalarını yanıltmayacaksınız! Bilimde en sağlıklı eylem övgü değil, eleştiridir. Eleştiri-dili incelikle dokunur, sövgü içermez. Tersine, karşı sözler duyunca küplere binilmez! Unutmayın, Osmanlı bedeli 600 yıl ödenerek övüle övüle (1780’den sonra ise, sövüle sövüle) yıkılmıştır!

Özellikle *düşüm*, *dışlama*, *adıllama* işlemlerinin sunduğu esneklik ve seçenekler bilinmeden amaca uyan “yazılı *anlatım öğretimi*, *sözlüksel seçim*, *metin düzeltme*, *irdeleme*, *şiir eleştirisi* yapılamaz! Yazınsal ödüllere başvuru metinlerinde dil becerisi doğru değerlendirilemez. Gerek anadil, gerekse yabancıdil öğretiminde, tek-anlamlı bilimsel metin ile okura göre çokanlamlı metin üretiminde, öğretim metni ile yazınsal metin seçiminde *düşüme*, *dışlamaya* bağlı izleme işlemleri kullanılabilir. Metnin kasılıp sıkıştırılması, uzatılıp gevşetilmesi, bir bakıma “*düşüm*”, *dışlama* ve *izleme* işlemlerine bağlıdır. Yarışmalarda, yazınsal ürünler dil, sözlüksel işlemler bakımından da değerlendirilmeli, Türkçenin sunduğu sözel sözlüksel işlem türlerinin yeterli, dengeli kullanılıp kullanılmadığına da bakılmalıdır. Örneğin şiirler “*ikileme*” işlemlerine düzyazılar sözel, ezgisel işlemlere de vurulmalıdır.¹

A. Sözel üretimde birimlere “yeni” bilgi türlü ayrımlarla yüklenir. Birim öncesinde verilmiş olan ya da bağlamda bulunan bilgi yinelenmeyip izlenir. “İzleme”, daha önce belleğe alınmış olan ama yinelenmeyen, yani “verili” olan içerikle, doğru işlevsel, ulamsal bağlar kurarak, doğru iletilerin işleme girmesini sağlamaktır. Türkçe en az üç tür süzgeç kullanır: **düşüm**, zorunlu **dışlama**, **adıllama**². Düşüm ve dışlama eklerine, adıllama ise ‘**işlevsel-tür**’e göre ayrılan adıllara bağlanır. **Düşen** ögeler birimden arta kalan **ulamsal ekler** ile, **dışlanan** ögeler dışlayıcı eklerin ilettiği **işlevsel ayrımlar** ile, **adıllanan** ögeler ise **adıl ve ulamsal ayrımları** katan eklerle izlenir. Aşağıdaki deneme metni: “verili olduğu için **dışlanmış ögeler** **ayraç içinde koyu yazılarak** metne katılmıştır; düşümsüz

(3)

olarak 10 satır tutan metin düşümlü **gerçek metin** olarak (yan-yazılı açık) 5 satıra iner.

Sabahattin Eyüboğlu: “**Bizim Anadolu**”denemesinden:

“Bu memleket niçin bizim (**memleketimiz**)? (**Biz**) Dört yüz atlıyla Orta Asya’dan gelip (**biz bu memleketi**) fethettiğimiz için mi (**bu memleket bizim**)? Öyle (Dört yüz atlıyla Orta Asya’dan gelip fethettiğimiz için bu memleket bizim) diyen (**kimse**)-LER gerçekten benimsemiyor (**bu memleketi**), (Dört yüz atlıyla Orta Asya’dan gelip fethettiğimiz için diyen **kimse**-LER) ana yurt saymıyorlar bu memleketi. (**O kimseler**) Gurbette biliyorlar kendilerini (**kendi**) yaşadıkları yerde. ... Bu memleket bizim (**memleketimiz**) olduğu için bizim (**memleketimiz**), (**biz bu memleketi**) fethettiğimiz için (**bizim memleketimiz**) değil. Hitit (**halk**)LAR, Frikyalı(**halk**)LAR, Yunanlı(**halk**)LAR, Fars(**halk**)LAR, Romalı (**halk**)LAR, Bizanslı(**halk**)LAR, Moğol(**halk**)LAR da fethetmişler Anadolu’yu. Ne olmuş (**o fetih**) sonunda? Anadolu on(**halk**)LARın(**malı**) değil , on(Hitit (**halk**)LAR, Frikyalı (**halk**) LAR, Yunanlı(**halk**) LAR, Fars(**halk**) LAR, Romalı(**halk**) LAR, Bizanslı(**halk**) LAR, Moğol (**halk**)) LAR Anadolu’nun malı olmuş. Doğu (**halkları**)yla batı (**halkları**) sarmaş dolaş olmuş bizim içimizde. Ya o (**halk**) ya bu (**halk**) değil, hem o (**halk**) hem bu (**halk**)-yUZ biz. ... Biz bir başka türlü Türk (**halkı**), bir başka türlü Müslüman (**halk**)-IZ. (**bizim**) Mayamızda en ağır basan (**toprak**), bu medeniyetler beşiği (**olan**) Anadolu (**toprak**)-dur. ...” “.” (Sabahattin Eyüboğlu, “Mavi ve Kara”, 1973: 5)

B. Eşleme işlemi ile öge-dışlama, eksiz izleme

Eşleme, ayrı içerikte ama eş işlevli tümcel ögeleri bir eşleyici ile bağlayıp geriye kalan eş-işlevli, eş biçimli ögelerden yalnızca birini bırakıp geri kalanları dışlama işlemidir. Böylece yinelenen bölüm teke indirilip artıklık sözdışı kalır. Yinelenen içerik belleğe alınır. Düşen ögeler, eşleme ayırımına göre sözlüksel bölüm de olabilir, dizimsel ek de. (Örnekler, S. Eyüboğlu: Mavi ve Kara’dan).

i. Vurgusuz -Dİ, -mİş ile “*öyküsel geçmiş zaman*”ı yinelemeden dışlayıp izleme. Eşlemede yalnızca yinelenen sözcüksel birimler değil, yinelenen eş-işlevli ekler de bire indirilir: “*Sabahları erkenden kalkar(-), kahvaltısını yer(-), doğru vapur iskelesine koşar-dı/mış.*” Geniş zaman eki: -İm/İz, -sİn/sınız, -DİR/-DİR-lÄr “*Biz bir başka türlü Türk(-), bir başka türlü Müslüman-ız.*”

ii. Eşleme: “*zaman*” bildiren öge ile yüklem dışlama ve izleme. Altı çizili sözel bölümler, eşlenen sözlerde ortak olan bölümlerdir. Birleşen tümce içinde ikişer kez yinelenmek yerine yalnızca bir tek kez söylenir. “*Şu son yıllarda*

(4)

kara maviyi (*bulandırıyor gibi geliyor bana*), yani (*Şu son yıllarda*) para sanatı bulandırıyor gibi geliyor bana.”

iii. Eşleme: tümce aşırı, temel tümce dışlama ve izleme. Her düzeyde, eşlenen artık-birim dışlanabilir. “*Sanatçı hep züğürt mü kalmalı demek istiyorum. Yoo. En çok onun kazanmasını isterim. Elimde olsa ciğeri beş para etmeyen nice zenginin parasını ona verirdim; ama onun para peşine düşmesine razı değilim. O zaman sanatçı, mavi yaratıcı olmaktan çıkıyor da onun için (onun para peşine düşmesine razı değilim), o zaman üstelik yetişebilecek sanatçıların hakkını yiyor da onun için (onun para peşine düşmesine razı değilim).*”

C. Tümce-düzeyi-öge dışlama, adıllama ile izleme

Adıllama, “verili” içeriğin dışlanıp, “odaklama”, “konuşana uzaklık”, “işlevsel eki koruma”, ... gibi sözel işlevlere gerekli olan bir taban sağlar. İşlevsel ya *kişi*, ya *uzaklık*, ya *benzerlik*, ya da *yokluk* ayrımlarını yüklenip gerekli öteki ayrımları ileten eklerle taban oluşturan işlevsel bir sözcük türüdür **adıl**. “*Verili ad öbeği*” eğer odak seçilmişse, vurguyu taşımak üzere **adıllama** yapılır. Bu yanıyla adıl, bir ad-öbeği izleme ögesidir (Demircan, 2010). Ancak, adıl bir tümceyi, ya da bir tümceden uzun bir içeriği de dışlayıp izleyebilir. Öyleyse adıl yalnızca “*ad yerine geçen*” bir birim değildir; tanım eksiktir. Adıl, gerekli dizimsel (durum) ekleri de taşır. Çevirisel Dilbilimde, İngilizcedeki “*adıl düşürme*” işleminin (Kornfilt, 1984), Türkçede de uygulandığı ileri sürülür, oysa, **Türkçe adıl düşürmez, sözel (ad ya da başka işlevli) bir birim gerekirse adıllanır!** Ad işlevini üstlendiği için, *adıl bir taban*, birinci, ikinci, üçüncü kişi için gerek tümcel, gerekse öbek içi “*düşümsel izleme*”ye koşulabilir. *Adıl*, izlediği birimle birlikte varolamaz; o nedenle, *adıllamayı*, zorunlu bir dışlama izler. **Kişi adıllarıyla, iletişen kişi ayrımlı dışlama izleme.** Adıllama birimi bir adıl tabana indirgemedir:

i. “*KUMRU, kafasına bir şey takıldığı zaman da o-na koşardı*” (1.a,b).

< (Kumru, (kendi) kafasına birşey takıldığı zaman da (Meryem Ebe) o-na koşardı ø₁ø₂).

ii. Bu memleket niçin bizim? D_{biz} Dört yüz atıyla Orta Asya'dan gelip D_{biz} D_{onu} fethettiği-m-iz için mi? D (< bu memleket bizim)?

iii. Gösterme adlarıyla, konuşana, anlatana göre uzaklık: “bu, şu, o” ile adıllamayıp izleme: “Bu (yakın), şu (ötede), o (uzak)” adıları. Verili bilgi dışında, birime “odaklama” işlevi bağlanırsa, o zaman içerik dışlanır, odak taşıyıcı olarak, birim işlevine uyan adıl seçilerek içerik adıllanır:

“Doğuyla batı sarmaş dolaş olmuş biz-im içimizde. Ya o ya bu değil, hem o hem buyuz biz”. İyi ama, diyeceksiniz, sanatçının iyisini, kötüsünü, yaratıcısını,

(5)

kısırını nasıl ayırt etmeli? İşte bu zor iş gerçekten, (bu = sanatçının iyisini, kötüsünü, yaratıcısını, kısırını ayırt etmek işi).”

iv. İçeriksel adılarla, konuşana göre sözel içeriği, ‘nasıl’ı “böyle, şöyle, öyle” ile adıllayıp izleme. “Böyle, şöyle, öyle” sözcükleri ile ‘nasıl’ı yanıtlayan tümce/tümcecik/söz(ler) adıllanabilir. O durumda “adıl, ad yerine geçmez” yalnızca adın içeriğini izler. Aşağıda düşüp adıllanan içerik ayrıç içinde koyu yazılarak söze eklenmiştir:

“Böyle diyenler gerçekten benimsemiyor, ana yurt saymıyorlar bu memleketi.”
<

(Böyle = Dört yüz atıyla Orta Asya'dan gelip fethettiğimiz için bu memleket bizim) diyen (kimse)-LER gerçekten benimsemiyor (bu memleketi), (Dört yüz atıyla Orta Asya'dan gelip fethettiğimiz için bu memleket bizim diyen kimseler) ana yurt saymıyorlar bu memleketi).

v. Soru adılarıyla, konuşana göre yokluk: “kim, ne, nasıl, nere, niçin” ile izleme. Bilinmeyenin iletisel işlevi “kim, ne, niçin, nasıl, nerede, ...” ile söze katılıp izlenir: “Sizi buraya kim gönderdi? Öğrencilerden ne istiyorsunuz?” ... “Kim” ile öznel, “ne” ile nesnel, “niçin” ile nedensel, “nasıl” ile eylemin yapılış biçimi, “nerede” ile eylemin konumu, ... sorulur.

Ç. Açıklanan dışlama-izleme işlemleriyle ilgili olarak şu özelliklerin ayrıca anımsatılmasında yarar vardır:

a) Türkçede sözel neredeyse her işlev bir ek ile belirtilir.

b) Her tümcede gerçek öznenin kişi ve sayı ayrımlarını belirten ekler yüklem sonuna katılır.

c) Her hece bir ünsüzle başlamak zorundadır. Başta bir ünlü ile yazılan “aç, iç, uç, üç, ...” gibi

sözcükler gerçekte ses-telleri kapantısı olan /ɣ/ ün-süzü ile başlar. 29 harf ile yazılan Türkçede

30 sesbirim bulunur. Ayrıca, *alıntı sözcüklerde patlamalı-damaksı-/k, g, l/ sesbirimleri oluşur.*

ç) *Türkede uzun ünlü, ikili ünlü, kayan ünlü bulunmaz,*

d) *Ayrıca, soneklemede biçim bozulması bir yandan hece-süreli ritim, öte yandan koruma ünlüleri*

ile de önlenir. ...

Türkçe eklere gerçekte *üç tür işlev* yüklenir: i) sözlüksel **türetme**, ii) **dizimsel** işlevleme, iii) bilgisel **izleme**.³ Türkçe sözel üretimde “*verili*” ya da “*bilinen*” içerik taşıyan birim sözdışı bırakılır. Ondan geriye, izleme ekleri, işlevsel sözcükler, birimlerarası (eşleme gibi) işlemler kalır. Örneğin *özne*, yüklem sonuna katılan *kişi* ve *sayı* ekleriyle izlenir. Zorunlu dışlamada ise öznel kişi ve sayı ayrımları belirtilmez. Demek ki, düşen ya da dışlanan birimin gerekli işlev

(6)

ve ayrımları: *dizimsel sonekler, işlevsel sözcükler, (‘eşleme’ gibi) ilişkilerle* korunur. Özüne uyan terimle, bu işleme ‘**izleme**’ denmelidir (Demircan, 2010).

D. Konuyu bitiriş özeti:

1. *Sözel anlatımda gerçek metin “yeni-bilgi” taşıyan sözel birimlerle örülür.*⁴

2. *Öncesindeki sözel ya da sözdışı bağlamda olsun, aynı söz içinde olsun “verili” olan bilgi*

metin-dışı bırakılıp ya bir “izleme eki”, ya bir “adıl” ya da bir eşleme gibi bir işlem ile izlenir.

3. *Böylece, Türkçe düşümsüz bir içerik, düşünüm ile gerçek metne dönüşürken yarı-yarıya kısılır.*⁵

4. O nedenle, Türkçe ekleri üçe ayırmak zorunludur: *türetme ekleri, sözdizim ekleri,*

“İZLEME EKLERİ”.

5. Türkçede 30’un üzerinde düşünüm ve dışlama işlemi uygulanır: onbeşin üzerinde eklere,

eşlenebilir birim sayısı kadarı eşleme işlemine, onbeşin üzerinde eksik bilgi türü de adıl

tabanlara koşulur.

6. **İZLEME**, *“işlev-bağımlı” bir işlem*dir.

7. Uzun sözün kıyası: *dil kullanımı, dil öğretimi, yazınsal üretim, dilsel ürünlerin değerlendirilmesi “dışlama-izleme” işlemleri göz önüne alınmadan sağlıklı yürütülemez!!! ...*

DİPNOTLAR:

1 Eskiden, dilbilgilerinde *“özne-yüklem uyumu”* (subject-verb concord) diye, gene Batı dilbilgilerin-den çeviri, çekimsel bir ayrım vardı.1 Bu terim, *özne* ile yüklem sonundaki *sayı* ve *kişi* eklerinin eşleşmesini anlatır, onun dışında bilgi vermez. Demircan (2010) çalışmasıyla bunun uyum değil, bir bilgisel izleme olduğu ortaya çıkmıştır (3). Üstelik, sesdiziminde “*harmony*” karşılığı “*uyum*” kullanıldığı için, *concord*’un da, “*uyum*” ile Türkçeye çevrilmesi karışıklık yaratır. 2010 öncesinde öznel “*izleme*” işleminin ötesine geçmeyi düşünmemiştim. Daha yakından bakınca, *izleme* işleminin, neredeyse dışlanan her birime uygulandığını gördüm.

2 Çevirisel olarak Türkçede sözel bir birimin önce adıla dönüştürülüp ardından düşürüldüğü ileri sürülmüşse de (Kornfilt 1984 ve ardılları), bu yargı doğru çıkmıyor; Türkçede doğrudan adillama yapıyor (Demircan 2010).

3 Bugünkü Türkçe dilbilgilerinde kullanılan ayrımlar ise: **türetme** ile ***çekim**'dir. Ancak, Türkçede "**çekim**" yoktur. "**Çekim**" terimi "**inflection**" karşılığı olup özellikle yüklemın öznel 1., 2., 3. Kişilere göre, adların ise yüklemle ilişkilerini gösteren ayrı ayrı biçimlere girmesidir. Çekim ayrımı Medresede Arapça öğreniminden, Batılı Orientalistlerin yazdığı Osmanlıca dilbilgilerinden 1850'den sonra Türklerce yazılmaya başlanan Osmanlıca dilbilgilerine, oradan da Türkçe dilbilgilerine aktarılır. Anlama bağı olmayan sesel uyumla, bir eylem tabanına on-onbeş ayrı ek koşulan Türkçe gibi bir dilde "**çekim**" olamaz! Öyleyse, o çeviri **çekim** ayrımı bir yakıştırma değildir, Türkçenin doğru anlaşılmasını engeller. Türkçe eklerde biçim değişimi "**anlam**"a, "**işleve**" değil, sesletime bağlıdır. Dolayısıyla Türkçede "***çekim**" yoktur! "***Çekim**"e konu edilen ekler gerçekte "**sözdizim ekleri**"dir; "**dizim ekleri**" diye kısaltılabilir.

4 **Ek yazım kuralları.** Metinde ayraç içine alınan öge verili sayılır. Koruma sesleri de ayraç içine alınmıştır, "gerektiğinde kullanılır" anlamı taşır. Sesbirim-altı sesler köşeli ayraç içinde yazılır. Eklerde sesbirimler küçük harf ile, biçimsel sesbirimler ise büyük-harf ile yazılmıştır. Vurgu, ünlü imi üzerine konan im ile belirtilir: (é) vurgulu, (ê) vurgusuz demektir: Ekten önce bir (-) bulunur. Ek yazımında kullanılan sesbirimler: /v, s, z, ş, l, r, y, m, n/, biçimsel sesbirimler I [= i/ı/ü/u], A [= e/a], Ü [= i/ı/ü/u/e/a], B [= p/b], D [= t/d], G [= k/g], C [= ç/c]. Ek yazım örnekleri: vurgulu tümleş bağlama eki -**DÂn**; vurgusuz olumsuzluk eki -**mÂ**; koruma ünsüzlü, vurgulu nesnel ek -(y)**İ**; koruma ünlülü eylemden sıfat türeten -(î)**K**.

5 Bu konuya daha önce H. A. Gleason 1955/61: (*An Int. to Descriptive Linguistics*, Holt ...) içinde değinilmiştir.

(7)

NURULLAH ATAÇ VE DİL

Doç. Dr. M. OKAN BABA

Nurullah Ataç, denemeci, Cumhuriyet döneminin öncü eleştirmeni, Atatürk aydınlatmasının önemli düşünürlerindendir. Atacın, önemi yaşadığı dönemin ortamından kaynaklanır. Bu dönem toplumun arayış içinde olduğu bir dönemdir. Fakat onun kişiliğini oluşturan aile çevresidir.

Babası Ata Bey galatasaray'da okumuş, devlette önemli görevlerde bulunmuş Galata saray Lisesinde edebiyat öğretmenliği yapmış, bir ara kısa bir dönemde Maliye nazırlığında bulunmuştur. İktıfat adında seçme eserlerden derlediği bir ders kitabı yazmıştır. Avusturyalı Hammarin osmanlıTarihini eklemelerle zenginleştirip Devlet-i Osmaniye Tarihi adıyla on ciltlik tarihi Türkçeye çevirdi. Ata Bey ayrıca romanlar da çevirmiştir. Ataç'ın ağabeyi Dr. Galip Ataç yurt dışında tıp eğitimi görmüştür hekimliği yanında Ankara Radyosunda "Evin Saati" söyleşileriyle tanınmıştır. Ayrıca çevrileri vardır. Ataç'ın Türkçeyi ve Fransızca'yı iyi bilmesinde eski kültürü yakından tanınmasında babasının ve ağabeyinin önemli katkıları olmuştur.

1908'de iptidadide, ilköğretime mektebi iptidaide başladı ondan sonra eğitimini Frerler okulunda tamamladı. Dört yıl Galatasaray Lisesinde okudu; sonra Cenevre'ye Fransızcasını geliştirmek üzere gönderildi. Burada yurt dışındaki sanat ve edebiyatı yakından tanıdı. Fransızca şiirler yazdı. Babasının ölümü üzerine Ülkesine dönmek zorunda kaldı. Bu dönemde Fransızca'yı üst düzeyde öğrendi. Babasının ölümü üzerinde yurda döndü. BU dönem onun kişiliğinin gelişmesinin ikinci dönemidir.

Atacın yetişmesinde ve gelişmesinde Avrupa'dan döndükten sonra darül fûnunda Yahya Kemalın öğrencilerini oluşturduğu topluluk içinde yer

almasıdır.BU dönemde Yahya Kemal'in etkisinde kalır.Edebiyat Fakültesine yazılır.Yahya Kemal burada hocadır.Onu seven ve izleyenBir öğrenci topluluğu vardır.Ahmet Hamdi Tanpınar,Mustafa Nihat Özön,Halil Vedat Fıratlı Hasan Ali Yücel, Necmettin Halil Onan, Ali Mümtaz Arolat, Ahmet Kutsi Tecer gibi Cumhuriyet döneminde eğitim, edebiyat, kültür konularında tanınacak gençler yer alıyordu. Nurullah Ataç da bunlara katıldı. Yahya Kemal Öğrencileri ile birlikte dönemin önemli edebiyatçılarından Yakup Kadri, Ahmet Haşim, Falih Rıfkı, Halide Edib'in katkılarıyla 15 Nisan 1921' Dergah dergisini çıkarmaya başladılar. Bu dergide Yahya Kemal'in şiir anlayışı doğrultusunda düşüncelerini açıklıyorlardı. Bu Ataç'ın yetişmesinin üçüncü kaynağıdır Ataç'ın ilk yazısı Ahmet Haşim'in Göl Saatleri adlı şiir kitabı için yazdığı eleştiridir. Böylece edebiyat dünyasına girdi

(8)

Üniversiteyi yarıda bıraktı, sınava girip öğretmen oldu.(1921) Bundan sonra çeşitli liselerde öğretmenlik yöneticilik yaptı. Çeşitli bakanlık ve kurumlarda çevirmenlik yaptı. Üniversitelerde Yabancı dil öğretim görevlisi olarak çalıştı. Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu kurulduğunda başkanlığını yaptı.Cumhurbaşkanlığı çevirmenliğine geçti..1949'da Türk Dil Kurumuna Üye oldu1951'de yönetim kuruluna seçildi. Aynı yıl yayın kolu başkanı oldu. Ölünceye değin bu görevde kaldı.!7 Mayıs 1957'de öldü.

Türkçeleşme sorunun uzun bir geçmişi vardır. Ancak bu konuda düzenli bir çalışma yapılmamıştır. Sonradan bir bölümü bireysel, bir bölümü parça parça değişik zamanlarda ele alınmıştır. Milli edebiyat döneminde sadeleşmeye bir yön verilmeye çalışılmış, ""Türkçeleşmiş Türkçedir."" İlkesi istenen sonucu vermemiş, ancak bir hazırlık döneminde kalmıştır.Türkçe sorunu ilk kez cumhuriyet döneminde gerçek anlamda bilimsel bir anlayışla ele alınmıştır. Önce harf devrimi yapılmış, sonra dili her yönden incelemek için Türk Dil Kurumu kurulmuştur. Ataç başlangıçta Kurumda yer almamış ,1941 yılında kurumun yanında yer almış, bundan sonra özleşmeyi savunmuştur Bu çalışmalara katılmış dilin özleşmesine önemli katkı sağlamıştır. Ataç bu konuda "Ben" adlı denemesinde "Dil işine sonradan giriştim, Daha önce başlasaydım ,Dil devriminin gerekli olduğunu daha önce anlayabilseydim ne iyi olurdu....Öz Türkçe özentim duygularımın etkisiyle değildir. Latince, Yunanca öğretilmeyen bir ülkede tek doğru yolun, Tek ussal (akılcı) yolun öz dile gitmek olduğunu düşüncemle anladım da onun için bu yolu tutum." diyor.

Ataç'ı bu anlayışa götüren, doğu kültürüne bağlı dünyadan kopmak için devrim yapıldığını, Yeni bir uygarlığın temel düşüncesini eski düşünce ve dille kavranamayacağı, bu nedenle yeni bir dil geliştirmek gerektiğini düşüncesidir."Ne demektir devrim? Bir toplumun görüşünü, düşünüşünü, yaşayışını değiştirmesi demektir. Bir toplumun görüşü, düşünüşü, yaşayışı "

yasaları, töreleri, yazısı , dili de değişmez mi? Onlar da yeni görüşe, yeni düşünceye, yeni yaşayışa uymak eğilimini göstermez mi?’’ (Büyücü Çırağı- Anarken ,s.245)’’ Dil devrimi genel devrimin toplumdaki büyük değişimin doğudan batıya yönelmenin bir gereğidir. (İşin Kolayı- Anarken,s.230)’’’ Bizim bugün ülkemize girmesini, dilediğimiz görüşten anlayıştan apayrı, onunla bağdaşmaz bir anlayışın, görünüşün ürünüdür o. Musikimiz gibi . İkisi bir arada yürüyemez ya biri ya öteki... bir devrim çağı yaşadığımızı söylüyoruz, o devrimi içimizde de yapmalıyız, duygularımız da bir devrim geçirmeli. Divan şiirini kapatacağız... neye yarıyor divan şiirini göstermek? Çocuklarımıza dilimizi mi öğretiyor? Hayır...Bugünkü toplum edebiyatı ,sanatı öylemi anlıyor., siz batılı yazarları örnek edineceksiniz. diyoruz..’’ İş Avrupalı kafasını edinmekte, Avrupalılar bugünkü kafaya bugünkü medeniyete, bugünkü düşünceye Yunancayı, Latinceyi öğrenerek ermişler. Eğitimlerinin temeli ‘‘O

(9)

diller olmuş ‘‘ Ataç Avrupa’nın gelişmesinde Yunan ve Latin diliyle yazılmış yapıtları okuduklarından İlerledikleri uygarlıklarının bunun üzerine kurduklarına inanıyordu. Batı uygarlığına giren Türk ulusunun da bu uygarlığı kavramak için ‘‘En iyi yol çocuklarımıza Yunanca ile Latinceyi öğretip, yarın o dillerin eserlerindeki görüşe, anlayışa uygun bir Türk edebiyatı kurmasını sağlamaya çalışmaktır.’’ Ataç Yunanca ve Latince eğitimin gerçekleşmeyeceğini görünce Yunanca ve Latince yapıtlar öz türkçe ile dilimize çevrilmesini ister. Bunun için Arapça ve farsça sözcükler yerine o yapıtlardaki kavramlara Türkçe karşılık bulmaya çalışır.

Düşünce ile dil arasındaki ilişkiyi şöyle anlatır Ataç. ‘‘Barış davasına mı katılmak istiyorsunuz? Çok iyi! Önce dille uğraşın.Köylünün kalkınmasını mı istiyorsunuz?Çok iyi! Önce dille uğraşın,Veremin kalkmasını mı istiyorsunuz? Çok iyi! Önce dille uğraşın. Önce dil. Dil düşüncenin aracıdır da onun için. Dilsiz düşünülemez. O sizin söylediğiniz davaların hepsi de düşünceye dayanır. Demek ki dile dayanır.O sizin dediğiniz davalara Avrupalılar, bizden daha iyi çalışıyorlar .Neden? Yüz yıllardan beri kurulmuş bir dilleri var da onun için ,o dille düşünebiliyorlar, o dilin yardımıyla düşündüklerini Söyleye biliyorlar.’ ’(Okurken, Anarken-s. 188)

Ataç öz Türkçeyi savunurken ‘‘ Yabancı bir sözü yerine Türkçesinin geçmesine engel olmak istediler mi çoğunluğu, kamuyu ileri sürüyorlar.’’Bu sözü bilmeyen mi var bu ülkede? Yaşlısı genci, köylüsü, kentlisi hepsi biliyor,başkasından duyunca anlıyor.Kendileri de kullanıyor.Neden atacakmışız onu? Örneğin’’ istiklal ‘‘sözü Bir baştan bir başa bütün yurtta biliyormuşuz. Yıllarca ‘İstiklal harbi’’ diye öğretmişiz çocuklarımıza ‘‘İstiklal Marşı’’ var,bir kutsallık gelmiş o söze ,Şimdi onu bırakıp ‘bağımsızlık’ sözünü çıkarmanın ne yeri varmış?İstiklal sözü ,bal gibi Türkçe, öz Türkçe,katıksız Türkçe.Yalnız hepimizce bilindiği için değil.Arapçada yokmuş ki o,biz yapmışız,biz

yaratmışız.Araplar da belki sonra bizden öğrenip “İndependance” anlamında kullanmışlarmış .Anlıyorsunuz ya “İstiklal” Türkçeye geçmiş Arapça bir söz değil; Arapçaya geçmiş Türkçe bir söz..bağımsızlık sözünü bilen yokmuş, uydurma imiş o...Doğrusu utanıyorum böyle diyenleri duyunca. Onların yerine utanıyorum.İstiklal sözü Arapçada kullanılsın kullanılmasın Türkçe olur mu hiç? “Kille (Söz sahibi)kökünden İstif’al babına vurulmasından çıkmış; özü Arapça, kılığı Arapça daha ne olsun Arapça olmak için?”(Halk Dili –Dil Davası,Ankara 1952T.D.K.)de kullanırlar.

“Çoğunluk bildiği için bağlınız o Arapça sözlere değil mi?...Çoğunluk kamu biliyor diye bağlı olsaydınız,çoğunluğun kamunun bildiği Türkçe sözleri de savunurdunuz, savunmasanız bile kötülemeğe kalkmazdınız “ivedi” için neler söylediniz.!Onu bilenler çoktur bu ülkede

(10)

yurttaşlarının aşağı dörtte üçü bilir. De kullanır o sözü.Beğenmezsiniz siz onu,”yitirmek” sözünü de beğenmezsiniz “sene” yerine “yıl” diyemezsiniz. Biz hele bir “bezek” di,yelim tüyleriniz ürperiyor.Neden? ...Yoksa siz yalnız Arapça sözleri, Frenkçe sözleri yalnız yabancı sözler mi beğenip savunuyorsunuz ?”

“Gelelim çoğunluğun, kamunun halkın bilip kullandığı sözlere. Hepsini alabilir miyiz onların?” Halk dili başlıca kaynaktır. Tek kaynak değildir. O kaynakta bulunan sözlerin hepsi işe yaramaz. Aralarından seçmek gerekir İlk anlamlarını, öz anlamlarını bildiğimiz için kolayca üreteceğimiz , kökler alınır, onlar daha çok yaşar,daha sağlamdır,anlamları daha az değişir de Onun için” (Halk Dili-Dil Davası,1952-T.D.K.) .

“ Yazı dili ise yarına kalmak ister, beş yüzyıl sonraya kalmak ister .Bunun için de yazı dili, bilim dili kullandığı sözlerin ilk anlamına, öz anlamına halk dilinden daha çok bağlıdır....’Halk sözlüklere bağlı değildir. Yazı dili ise sözlüklere bağlıdır. Benim bugün kullandığım söz, Sözlüklerde bulunacak ki üç yüzyıl sonra bu yazıyı okuyan kişi benim ne dediğimi anlaya bilsin. Üç yüzyıl sonra bu sözcüklerin hepsi değişmiş, kalkmış ola bilir.... Ama benim yazımı okuyacak kişi Anlamadığı bir yer oldu mu bugünün sözlüğüne bakar.”

“ Niçin dilimizin yabancı sözcüklerden arınmasını , büsbütün değilse de elimizden geldiğince arınmasını istiyoruz.?....Ama bu işi gereğince başarmaları için sözlerin toplumca bilinen, anlaşılan soyu soppu belli köklerden kurulması gerekir...Yoksa bu gün karşılaştığımız kimse ile anlaşmamıza yetse bile bundan beş yüzyıl sonra geleceklerle anlaşmamıza yetmez. Dilin arılaşmasını, özleşmesini bunun İçin istiyoruz. Daha kolaylıkla gelişmesi, genişleyebilmesi için. Ama aldığım kök yahut ek bugün ülke kişilerince bilinmiyormuş da başka Türkçelerde yaşıyormuş, gene benimdir, iyi ararsam bu ülkenin dilinde de onun

soyundan sopundan bir iki söz bulurum. Sesi biraz değişmiştir. O kadar. Can kulağı ile dinledim mi yadırgamayacağım yankılar uyandırır.”

Ataç bir dilci değildi. İyi ki değildi. Fakat o, çalışmalarıyla Türkçenin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Mehmet Salihoğlu Türk Dil Kurumu Tanıma tanıtma yayınları arasında Çıkan “Ataç ‘ın Sözcükler kitabında “ 873” sözcük bulunduğu görülmüştür” diyor şunları ekliyor.”Ataç’ın sözcüklerinden, orta düzeyde bir okuyucunun bile sıkıntısızca anlayabildiği, günlük gazete diline değin girmiş olanların sayısı 200 üzerindedir „Ataç’ın sözcüklerinden bir bölümü de yazı dilinde Yerleşmek üzeredir. ..Ataç’ın yazılarında kullandığı 873 yeni sözcüğün 65’i bu bölüğe girmektedir.”(Ataç’la Gelen, 1968 Ankara, s.109)Bu sayılar görecelidir. Bu gün tartışmasız kullanılan Birkaç örnek : akım,alan, araç,aşama ayırım, biçim bilinç,birey, birim

(11)

bölüm,çaba, çevirmen , dengesizlik ,devrim, deyiş, doğa, duyu,erdem ,görece,. gibi.

Doğru düşünmenin, düşüncede ayrıntılara ulaşmanın, düşündüklerini eksiksiz yazmanın, doğru anlatımın işlenmiş zengin bir dille, kusursuz bir anlatım olabileceği görüşünde olan Ataç, sözlüğümüzü geliştirirken, yazı dilimize devrik tümce ile devingen, bir anlam zenginliği kazandırmıştır. Ataç’ın bu tutumu tepki yaratmıştır. Bunlara karşı Ataç “Biz dilimizde söz-Dizisi değişmez sanmışız halkın konuşmasına değer vermeyen yazarlara kanmışız dilimizin en tabii biçimlerin kullanmaktan korkmuşuz... Ben bıraktım o korkuyu, yazarlarımızın kurdukları dile ille boyun eğmek gerektiğini kabul etmedim” .Ataç “ devrik cümlelere sinirlenenler, fiil ile sonuna gitsin cümlelerin diyenler, Tümleçlerin fiilin değişmez sırası mı var? Hiç okumuyorlar mı bizim şairlerimizi? Gene de Türkçe değil mi o beyitler...? Nesrimizde, Namık Kemal’in nesrinde, H.z. Uşaklıgil’in nesrinde Y. K. Karaosmanoğlu’nun F. R. Atayın. nesrinde, benim nesrimde, bugünkü gençlerin nesrinde var mı o beyitlerdeki öz ,beyitlerdeki ses? O beyitler bunu söz dizisinin serbestliğinden almıyor mu acaba?”(GÜNCE- Son Havadis,11 .X.1953)Bu gün artık devrik tümceyi kullanmayan yazar var mıdır.? Örneğin”kendini, bilme/bulma arzusu ile yazar, konuşur amma ve bulduğundan şüphe duyar hep”Tümcesi bile buna açık örnektir

Ataç aramızdan ayrıları 62 yıl oluyor. Bütün yaşamını adayan Ataç , ve kuşağının en önemli özelliği Eski yaşam biçiminden , devrimlerin getirdiği yeni yaşamın getirdiklerini savunmak sorumluluğunu yüklenmekti. Ataç, eleştiri ve denemede öncü olarak tanındı. Fakat çağdaş düşüncenin ve edebiyatın eski dille anlatılamayacağını,yeni bir dil gerektiğini düşünen Ataç

dilde özleşme akımının yanında yer almış, bu anlayışın yılmaz bir savunucusu olmuş, tur. Yeni yazın dilimizin kurulmasında büyük emeği geçen Ataç'ı saygı ile anıyorum.

(12)

8 MART'IN ANLAMI VE KADINLARIN İŞGÜCÜNE KATILIMI “8 MART EMEKÇİ KADINLAR GÜNÜ”NÜ KUTLAMANIN ANLAMI NEDİR?

NURAY GÖK AKSAMAZ

Sanayide eşit işe eşit ücret ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi isteminde bulunan kadınların bu istemlerinin dikkate alınması için verdiği savaşımları, günümüz koşullarında ve uluslararası ölçekte anlamak, işverenin baskıları ve iş güvenliğinin sağlanmaması nedeniyle yaşamlarını yitiren kadınları anmak ve kadınların yurttaşlık hak ve sorumluluklarına sahip çıkma bilinciyle ekonomik, sosyal, siyasal açıdan güçlenmeleri için toplumsal ortamı hazırlamaktır.

8 Mart'ın uluslararası onay gören bir gün olarak kutlanmaya başlanması, uzun ve çalkantılı bir tarihsel süreçte gerçekleşmiştir.

Bilindiği gibi 1763'de James Watt'ın İskoçya'da buharla çalışan makineyi bulması, “Sanayi Devrimi”nin en önemli gelişmelerinden birisidir. Öncelikle anamal (sermaye) el değiştirmeye; kırsal, tarıma dayalı iş ve işgücü kentlere kaymaya başlamıştır. “Sanayi Devrimi” sürecinde 1825 yılında New York'ta kurulan ilk kadın sendikası olan “United Tailoresses of New York”, dokuma (tekstil) ve giyim işkolundaki (sektöründeki) sendikaların sürekli olarak görmezden geldiği kadınları harekete geçirir. Sendika, 1831 yılında yüzlerce kadının katıldığı bir üretim durdurma eylemi (grev) düzenler. Bu eylemde kadınların savsözü (sloganı) “emeğimizin karşılığını istiyoruz” olmuştur.

1857 New York'unda ise yine dokuma işkolundaki kadın işçilerin, düşük ücretler ve çalışma koşullarının düzeltilmesi için karşı çıkış (protesto) gösterilerinde bulunduğu ve “8 Mart'taki fabrika yangınında 129 kadın işçinin yaşamını yitirdiği” yaygın bir bilgidir. Yapılan yeni araştırmalarda, 1857 yılında

yangınla sonuçlanan bir üretim durdurma kaydı bulunamamıştır. Ancak, o dönemde işçi kadınların bir hak savaşımı verdikleri bilinmektedir.

26-27 Ağustos 1910 tarihinde Danimarka'nın Kopenhag kentinde düzenlenen (II. Enternasyonal'e bağlı) "İlerici Kadınlar Toplantısı"nda Alman delege Clara Zetkin tarafından, hak savaşımı veren ve yaşamlarını yitiren dokuma işçisi kadınların anısına, 'kadınların ekonomik ve siyasi haklarıyla ilgili uluslararası bir dayanışma ve savaşım (mücadele) günü' olarak bir günün (8 Mart'ın) belirlenip duyurulması için sunulan öneri benimsenir ve karar altına alınır. (Güngör Gençay, Hayatı Dokuyanlara, Gerçek Sanat Yayınları, 2005, s.11.) 17 ülkeden 100 kadın delegenin katıldığı toplantıda, "kadın işçilere günde sekiz saatlik çalışma süresi, gebe kadın işçilere doğumdan önce 8 haftalık doğum izni, emziren kadınlara süt izni, 12 yaşından küçük çocukların çalıştırılmasının yasaklanması, işsiz kadınlara sosyal güvenlik ve kadınlara oy hakkı istemleri" de bulunmaktadır.

(13)

19 Mart 1911'de Avusturya, Danimarka, Almanya ve İsviçre'de "Uluslararası Kadın Günü" bağlamında gerçekleştirilen kutlamalara yüz binlerce kadının katıldığı dile getirilir. Kadınların ortak istemleri, seçme-seçilme, sürekli iş (meslek) edinme ve sürekli bir iş edinmeye yönelik olarak (mesleki) eğitim görme hakkı, eşit işe eşit ücret vb. idi. Bu kutlamadan 6 gün sonra, 25 Mart 1911'de New York'da bir gömlek dikim fabrikasında (Triangle Shirtwaist) çıkan yangında çoğu çocuk yaşta yüzü aşkın kadın işçi ölmüştür. Fabrikada haftada 60-72 saatlik işgücü karşılığında 6-7 dolar alan yaklaşık beş yüz kadın işçi olduğu ve fabrikanın yangın öncesinde bir üretimi durdurma eylemiyle de gündeme geldiği bilgisi, çeşitli kaynaklardan edinilebilmektedir. İşçi kadınların kimileri 8.katın pencerelerinden atlayarak, kimileri de bina içinde yanarak can vermiştir. Kimi kadınlar çatıya çıkıp yandaki binaya geçerek fabrikadan uzaklaşabilmiştir (<https://www.evrensel.net>). Ama, çıkış kapılarından birinin kilitli, diğerinin ise alev almış olması ve yangın güvenlik önlemlerinin yetersizliği nedeniyle çok sayıda kadın işçi kurtulamamıştır. Bu durum da çalışma koşullarının düzenlenmesinin önemini ortaya çıkarmış ve işyerinde alınması gerekli önlemlerin somutlaşmasını sağlamıştır.

Amerika'da göçmen işçilerin çoğunlukta olduğu Massachusetts'teki Lawrence dokuma fabrikalarında üretim durdurma eylemleri, 'ekmek ve gül' istemleriyle sürmüştür. James Oppenheimer'in "Ekmek ve Güller" adlı şiirinden esinlenilerek oluşturulan savsöz, dokuma işçilerinin eyleminde dönüm noktası oldu ve bu eylem, "Ekmek ve Güller Grevi" olarak tarihe geçti. (<https://www.wikisozyalizm.org>)

Öte yandan, Rusya'da 8 Mart 1917'de (eski Rus takvimiyle 23 Şubat'ta) Petrogradlı (St. Petersburglu) dokuma işçisi kadınlar tüm işyerlerinde birden

üretimi durdurarak 8 Mart'ta "ekmek ve barış" yürüyüşüne katılırlar ki bu yürüyüş tarihte "Şubat Devrim"inin başlangıcını simgelemiştir. 1921'de Moskova'da gerçekleştirilen 3. Uluslararası Kadınlar Konferansı'nda (III. Enternasyonal'de) 8 Mart 1917 tarihindeki Petrogradlı kadın işçilerin direnişine de gönderme yapılarak 8 Mart, "Emekçi Kadınlar Günü" olarak karara bağlanmıştır. (<https://www.bbc.com>)

1922 yılından itibaren yasallaşmış olarak, başta sosyalist ülkelerde olmak üzere tüm dünyada 8 Mart'ın "Emekçi Kadınların Uluslararası Dayanışma ve Savaşım Günü" olarak kutlanması sürdürülmüştür. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı yılları arasında sosyalizmin yayılmasından çekinen bazı ülkelerde, "Emekçi Kadınlar Günü" nün anılması yasaklanmıştır. 8 Mart'ın, 1960'lı yılların sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleşen gösterilerde anılmaya başlanması ve "Batı Bloku" ülkelerinde eskisine göre daha güçlü bir şekilde gündeme gelmesi gibi nedenlerle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 16 Aralık 1977 tarihinde 8 Mart'ı

(14)

"Dünya Kadınlar Günü" olarak onaylamış (kabul etmiş), ancak "emekçi" nitelemesinden ayırmıştır. Neden ayırmıştır, gelecekte kadınlar emekçi olmayacak mıdır? (Belki emekçi robotlar olacaktır!) Günün emekçi ya da değil, tüm dünya kadınlarını kapsaması istenmiş olabilir mi? Kapsaması güzel, ancak 8 Mart'ın süreçte kadınlar üzerinden tüketimin, en azından gül satışlarının artmasını sağlayacak bir gün olarak algılanmasına yol açması, anamalcılığın (kapitalizmin) çarklarını döndürmeye yönelik bir işlev kazandırılarak anlamından soyutlanması, hiç güzel değil. Oysa, "Emekçi Kadınlar Günü", tarihsel süreçte kadınların ekonomik özgürlüklerini sağlamak ve erkeklerle eşit haklara sahip olabilmek için üretime katılarak hem bir hak hem de ekmek savaşımı verdiğini ve vermeyi de sürdürdüğünü algılamamızı sağlar.

Günümüzde emekçi kimdir? Emegi şu ya da bu şekilde ücretlendirilen üretim ya da hizmet sektöründeki her insan, işçi ya da memur, erkek ya da kadın emekçidir. Kendisinin olmayan tarlalarda çalıştırılan işçiler ve evlerine fabrikalardan parça başı iş alarak sosyal güvenceden yoksun, kayıt dışı ve sendikasıız çalıştırılan kadınlar ya da günübirlik iş için tutulan kadınlar ya da erkekler de emekçi değil midir? Emekçidir! Peki, iyesi (sahibi) oldukları alanların dışında çalışmaları ya da görev yapmalarına (hizmet vermelerine) rağmen, emegi ücretlendirilmeyenler? Kendi alanlarında, kendi üretim araçlarıyla tasarladıkları ürünlerini ücretsiz dağıtan ya da yayanlar? Onlar, ya bir amaç uğruna gönüllü görev üstlenmiştir (hizmet veriyordur) ya da güncel durumda pazar değeri (ticari değeri) olmayan şeyleri yine bir amaç için üretiyorlardır. Eğer zor kullanılarak ya da baskı altında çalıştırılıyorsa, emekleri sömürülüyordur!

8 Mart'ın yaşadığımız coğrafyada ilk kutlanması, 1921 yılında bir kadınlar örgütü tarafından Ankara'da gerçekleştirilmiştir. 1975'te ise Ankara ve İstanbul'da

“İlerici Kadınlar Derneği”nin girişimiyle 8 Mart “Emekçi Kadınlar Günü” ilk kez kamuya açık olarak 400-500 kadının katılımıyla kutlanmıştır (<https://gazetemanifesto.com>). 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra Türkiye’de dört yıl süreyle herhangi bir kutlama yapılamamıştır. 1984 yılından itibaren “Emekçi Kadınlar Günü” kutlamaları yeniden başlamıştır. 8 Mart, çeşitli kadın örgütleri tarafından “Dünya Emekçi Kadınlar Günü” ya da “Dünya Kadınlar Günü” olarak kutlanmaya devam edilmektedir.

(Berlin’de “8 Mart Dünya Kadınlar Günü resmî tatil ilan edildi”. Yapılan açıklamalarda bu kararın, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması yolunda sembolik bir önemi olduğu belirtildi. (Deutsche Welle Türkçe, 24.01.2019.)

ÜLKEMİZDE KADINLARIN İŞGÜCÜNE KATILIMI NASIL SAĞLANMIŞTIR VE GÜNÜMÜZDE DURUM NEDİR?

Osmanlı’da özellikle Balkan savaşları ve 1.Dünya Savaşı döneminde köylerden kentlere göç nedeniyle kadınlar, yalnızca ebe, hemşire, öğretmen olmaya

(15)

özendirilmemiş, fabrikalarda çalışmaya da yönlendirilmiştir. Bunun nedeni, savaşlar nedeniyle erkeklerin sayıca azalması ve kadın işgücüne gereksinim duyulmasıdır. Tanzimat Dönemi’nden beri kız çocuklarının eğitimleri için okullar yapılandırılırken, kız çocuklarını eğitecek kadın öğretmenlerin gerekliliği de düşünülmüş ve bu konuda adımlar atılmıştır. Aynı şekilde savaşlar nedeniyle hızlı bir biçimde hemşirelerin yetiştirilmesi de gerekli olmuştur. Böylece eğitim ve sağlık alanlarında kadınların çalışması için ortam hazırlanmıştır. Özel olanakları olan ailelerin çocukları ya da devlet tarafından desteklenenler eğitimlerini yurtdışında tamamlayabilmiş, öncülük ederek doktor, mühendis, eczacı, hukukçu, öğretim üyesi (akademisyen) vb. olabilmişlerdir. Balkan Savaşları, eğitilmiş ve kentli kadınları sosyal yaşamın içine girmeye zorlamış ve sosyal sorumluluk anlayışı ile derneklere yöneltmiştir. İzleyen pek çok dernek de dönemleri içinde yardımlaşma ve kadın-çocuk eğitimi amaçlıdır.

Kadınlar, 1913 yılında ilk kez devlet memuru olarak görev yaparlar. Kadınların ekonomik yaşama katılması ile ilgili gelişim I. Dünya Savaşı ile doruk noktasına ulaşmıştır. Savaş Osmanlı’da da batıdaki gibi bir işleve sahip olmuş, kadınları kitlesel olarak çalışmaya itmiştir. (Zerrin Ediz, Kadınların Tarihine Giriş, Adım Yayıncılık, İstanbul, Aralık 1995, s.109.)

1916’da “Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi”, Enver Paşa koruması (himayesi) altında Naciye Sultan tarafından kurulmuştur, üyelerinin tümü erkektir. Üyelerden kimileri, Müsteşar İsmail Hakkı, Mektupçu Ali Rıza, Milletvekili Salah Cimcoz, Dava Vekili Mehmet Selahattin’dir. Dernek anlaşma yaptığı ve açtığı fabrikalarda kadınların çalışmasına olanak sağlamış ve 1917’de gönüllü olanların askere alınmasına aracılık etmiştir. (Güngör Gençay, Hayatı Dokuyanlara, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, 2005, s.17.)

Erkeklerin savaşlar nedeniyle askere alınmaları sonucu çalışma hayatında oluşan boşluğu kadınlar doldurmaya çalışmışlardır. Kadın emeğine ilk gereksinim duyan kamu kurumu PTT olmuştur. Onu, Maliye Bakanlığı izlemiştir. (Tezer Taşkıran, Cumhuriyet'in 50.Yılında Türk Kadın Hakları, Ankara, 1973, s.40.) Daha sonra ise bankalar, yerel ve kamu yönetimleri, hastaneler ve laboratuvarlar kadın işgücüne ihtiyaç duymuşlardır. Bununla birlikte Türk kadını meslek olarak öğretmenliğe yönelmiştir. Balkan Savaşları'ndan sonra bazı ilkokulların ve liselerin bile müdürlükleri kadınlara verilmiştir. Denetmenlik (müfettişlik) gibi görevlere, Nakiye Hanım'ı, Nezihe Muhittin Hanım'ı, Sadiye Hanım'ı, Hatice Hanım'ı getirilmiştir. (Bernard Caporal, Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını, Ankara, 1982, s.140.)

İstanbul'da kadınların "memur" olarak göreve alınması tartışma konusu olurken, Anadolu'da öteden beri tarlada çalışmaya alışmış olan kadın, bu dönemde fabrikada işçi olarak çalışmaya başlamıştır. 1915 yılında İzmir, Sivas, Ankara, Aydın, Kütahya, Eskişehir, Karahisar ve Diyarbakır illerinde 19.280 kadın işçi,

(16)

dokuma (tekstil) sanayiinde çalışır. (Mukaddere Taşcıoğlu, Türk Osmanlı Cemiyetinde Kadının Sosyal Durumu ve Kadın Kıyafetleri, Ankara, 1958, s.45.) I. Dünya Savaşı ile birlikte, çalışmak zorunda kalan Türk kadını artık daha pratik biçimde giyinmeye başlamıştır. arşaf ve peenin yerini çene altında dğmelenen başörtüsü almıştır. (Bernard Caporal, Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını, Ankara, 1982, s.146.)

I. Dünya Savaşı, kadınların kitlesel olarak sosyal ve ekonomik yaşama katılımını sağlamışsa, Kurtuluş Savaşı da Türk kadınlarının cesaret ve zverilerinin doruk noktasına çıktığı, siyasal etkinliklere katılımlarının açıkça gerçekleştiği dönem olmuştur. (Zerrin Ediz, Kadınların Tarihine Giriş (Hititlerden Günümüze), İstanbul, Aralık 1995, s.115.)

Kurtuluş Savaşı'nın tarihi, özveriyle savaşmış yüzlerce kadının kahramanlıklarıyla doludur. şerife Bacı, Kara Fatma (Fatma Seher), Nene Hatun, Grdesli Makbule, ete Emir Ayşe, Klavuz Hatice, Tayyar Rahmiye, Nezahat Onbaşı, Binbaşı Ayşe ve adsız nice kahraman kadınlarımız, kurtuluş için haklı savaşa tüm benlikleriyle katılmışlardır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında da fabrikalarda işçi olarak çalışmaya yönlendirilen kadınlar, herhangi bir mesleki eğitimden geçirilmeden niteliksiz işçi olarak özellikle dokuma, tütün ve gıda fabrikalarına yönlendirilmiştir. Bu ynlendirilmede kırsaldan göç eden kadının tarımla ilişkisinin yapacağı işte bir alt yapı sağladığı düşünülebilir. Öyle ki, hayvancılıkla uğraşan ve yönü eğiren, tütün ve pamuk tarlalarında çalışan kadınların el becerileri gelişmiş olup temelde bir iş deneyimi ve disiplini de kuşkusuz vardır.

Dokuma fabrikalarında kadınların niteliksiz işçi olarak çalıştırılması, ucuz iş gücü bağlamında pek çok ülkede sürdürülmektedir. Diğer işkollarında da

sözgelimi, küçük ve orta ölçekli boya işletmelerinde bırakalım kadınları, mesleki eğitimi olan nitelikli işgücünün bile güvenli ve sağlıklı ortamlarda düşük ücretlerle çalıştırılması söz konusudur. Ucuz emek sömürsünün nedeninin ise anamalcılık (kapitalizm) olduğu değerlendirilir. Ancak, kadınlar cinsel ayrımcılık yapılmaksızın, tanımlı olan görevine karşılık hak ettiği ücreti (bu görevi bir erkek de yapsa alabileceği ücreti) alabiliyorsa ve kayıt dışı çalıştırılmayıp sosyal güvenlik haklarından ve diğer çalışanların yararlandığı haklardan yararlanıyorsa ortada bir sömürü olmadığı düşünülür. Oysa durum şudur ki, sanayileşme ve kırsal kesimlerden kentlere göçlerle birlikte kadınların ücretli, tam gün ve kayıtlı olarak çalışma hakkını elde edebilmesiyle aslında ucuz emek sömürsünün ağı da genişlemiştir. Ve günümüzde de çalışan kadınların önemli bir oranı eşit işe eşit ücret alamamaktadırlar. Öte yandan, pek çok işkolunda yalnız kadınlar değil, erkekler de iş güvenliğinden yoksun koşullarda yaşamlarını ve sağlıklarını riske atarak çalışmaktadırlar. Ekonomik bunalımın (krizin) yaşandığı dönemlerde de işten çıkarılma önceliği kadınlara

(17)

tanınmaktadır! İşletmenin konumu ve işverenin tutumları bu durumlarda belirleyici olabilmektedir. Kadınlar özel işkolunda (sektörde) çalışsalar bile, çoğunlukla ‘memur’ konumunda çalıştırılmakta ve işten çıkarılmaları kolay olmaktadır. Bu durumdan da en çok belirli bir kademedeki nitelikli kadın işgücü zarar görmektedir... Ne yazık ki önümüzdeki günlerde kadın, erkek çok sayıda kişinin işten çıkarılması ve işsizliğin artacak olması gündemdedir.

Belirli bir süre çalışma sonucunda belirli bir oranda gerçekleşen ücret artışları da işten çıkarılmaların nedenidir. Çünkü; aynı işin, deneyim elde etmek için düşük ücrete razı birine yaptırılabilmesi düşünülmektedir. Ayrıca, söz konusu işten çıkarılacak olan kadınsa, çalıştığı işin kadının geçim kaynağı olduğu pek düşünülmemekte, “kadınlar çalışmasalar da nasılsa onlara bakacak birileri olur” gibi geleneksel bir akıl yürütme de yapılmaktadır. Burada “erkeklerin ev geçindirdiği ya da geçindireceği” anlayışı, yine geleneksel düşünme biçimi olarak yasaların üstüne çıkmaktadır. Bu durumda kadınlar, ücret artışı istemeden çalışmaya katlanabilmektedirler. Ayrıca; işlerinin sürekli olmasını sağlama, başarılı olma ve yükselebilmek için, hem görev tanımlarının dışındaki işleri de yapma hem de yarışma ortamını körükleyerek kendilerini kanıtlama savaşımı vermektedirler. Bu da işveren ya da kurum için katma değer sağlarken belirli işleri alışlageldiği ya da belirli bir denge içinde yapan çalışanlar için de kaygı ve işsiz kalma olasılığı (risk) yaratmaktadır. Bir başka sonuç da şudur; dinamik iş gücü olarak kadınların emeği, ucuz emek olarak sömürülmeseydi çalışan erkeklerin emeği daha büyük oranda sömürülecekti.

Çalışan kadınlar hangi koşullarda, hangi niteliklere sahip olarak, hangi ücretle ve ne oranda işgücüne katılım sağlıyorlar diyerek sorguladığımızda, durum çok

da dengeli değildir; yapılan işle alınan eğitim, işverenin beklentileriyle edinilmiş beceriler uyumsuzdur.

“Kadınlar, bilim ve mühendislik gibi alanlarda yetersiz, eğitim ve sağlık gibi alanlarda ise aşırı düzeyde temsil ediliyor. 2014 yılında mühendislik diplomasıyla mezun olan erkeklerin sayısı kadınların ortalamasının üç katıyken, eğitim alanında diplomayla mezun olan kadınlar ise erkeklerin dört katıydı. Öte yandan, yüksek öğretimdeki cinsiyet açıklığının kapatılması yüksek öğretimde erkeklerden daha çok sayıda kadının bulunuyor olması son yıllarda belgeleriyle ortaya konulmuştur. Ancak kadınların doktora programları gibi daha ileri düzeylerdeki yüksek öğretim kurumlarına girmesi ve buralardan mezun olması olasılığı daha düşük olmaya devam ediyor.” (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)’nün, “2016 Tek Bakışta Eğitim” adlı yıllık raporundan alınmıştır.)

Ülkemizde mühendislik eğitiminin önemli bir geçmişi olmasına rağmen, günün koşullarına uygun eğitim üniversitelerde yapılandırılmadığından ya da alınan teknik eğitimi değerlendirebilecek iş alanları bulunmadığından ve işkollarının

(18)

istemleri doğrultusunda planlama yapılmadığından, ilgili iş kollarında yalnızca kadın işgücü değil erkek işgücü bağlamında da büyük verimsizlik görülmektedir. Türkiye’de mühendislik ve bilim alanlarında yüksek eğitim ve lise düzeyinde mesleki-teknik eğitim görmüş neredeyse herkes, başka bir iş yapmaktadır! Var olan koşullarda diğerlerine göre daha iyi eğitim veren üniversitelerden bilim alanında beyin göçü, son yıllarda önemli oranda artmıştır. Sözelimi, geçen yıllarda kadınların daha çok yöneldiği mühendislik alanlarında eğitim görmüş; sözelimi kimya, gıda ve tekstil mühendislerinin kurumsal bir işletmede çalışma şansları yoksa, işgücüne katılımları zorlaşmıştır. Kurumsal işletmelerde ve hastanelerde ancak kalite yönetimi, kalite kontrol vb. alanlarda ofis ve laboratuvar işlerinde, laboratuvar cihazları ve bilgisayar kullanarak belgelendirme, raporlama becerileri kazanarak ve AR-GE gibi özel uzmanlık alanlarında ya da satış, pazarlama, işletme gibi alanlara yönelerek iş edinebilmekte ya da işlerinin sürekliliğini sağlayabilmektedirler. Peki, üretimde bu alanların işlerini kimler yapmaktadır? Bir biçimde bu işleri yapmayı öğrenmiş olanlar! Yine de “uzman mesleklerde ve teknik elemanlar arasında kadınların oranı yüzde 39”. (Dünya Ekonomik Forumu’nun “Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu”, 2017) ile önemli bir rakamdır. Ancak, uzmanlığıyla, teknik deneyimiyle üst yönetim kademelerine gelebilen kadın sayısı azdır. “Üst düzey yönetici olarak kadın oranının yüzde 16,7 olduğu” Türkiye İstatistik Kurumu, “İstatistiklerle Kadın”, 2017 raporuna göre) değerlendirilmektedir ki bu bile şaşırtıcıdır! Eğitim kurumlarında ve hastanelerde “memur” olarak çalışan kadın işgücünün yükselmesi önünde de türlü engeller hep vardır. Devlet kurumlarında, ancak kız öğrencilerin olduğu okullarda kadınların yönetici olarak onaylanması

söz konusu olabilmektedir ve karma eğitim kurumlarında kadın yöneticilerin sayısı azdır. Kadın çalışanların üzerindeki baskı da türlü nedenlerle ve değişik biçimlerde görülmektedir. İş ve kurum kültürünün oluşturulmadığı bir yarışma (rekabet) ortamında bilinçli bir hak savaşımı değil de dişli ve güçlü olanların kadın-erkek tanımadan bezdiri, yıldırma (mobbing) vb. ile ‘ayak kaydırma savaşımı’ baskın olarak ortaya çıkmaktadır! İşyerinde ayrımcılığa dayalı sorunlar, bazı görevlerin sadece erkeklere verilmesi, kadınların tanımlı göreve göre fazlasıyla yeterlilikleri olsa bile hiçbir uzmanlığı olmayan kişilere yardımcı olma gibi konumlarla yetinmek zorunda bırakılmasına yol açmakta ve konum olarak belirli bir düzeyin üstüne çıkması engellenerek genellikle en verimli dönemlerinde kadınlar işten el çektirilmektedir.

Kadın ve erkekler arasındaki eşitsizlik, sağlık ve eğitime erişim kategorilerinde iyiye gitmektedir. Ancak, ekonomiye ve siyasete katılımı kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizlik oranının yüksek olduğu görülüyor. Türkiye, genel ortalamada 144 ülke arasında 131. sırada yer alıyor. (Dünya Ekonomik Forumu’nun “Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu”, 2017.)

(19)

Eylül 2017 döneminde işgücüne katılım oranı kadınlarda yüzde 34,5, erkeklerde ise yüzde 73.1 olarak gerçekleşti. herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmadan çalışanların oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,2 puan artarak %34,8 olarak gerçekleşti. (TÜİK Temel İşgücü Göstergeleri, 15 Aralık 2017.)

Kadın çalışanların işkollarına dağılımına bakıldığında tarımın payının gerilediği, tarım dışı çalışma oranının hızla arttığı; ama kadının daha çok “hizmet sektörü”nde kendisine iş olanağı bulduğu görülmektedir. Daha çok kayıt dışı işe yerleştirme yapıldığı ve niteliksiz emek isteyen işyerlerinde iş olanağı bulunabildiği anlaşılmaktadır. Bir iş edinmedeki (istihdamdaki) yerlerini niceliksel olarak artırmış görünseler de nitelikli bir katılım henüz söz konusu değildir. (TÜİK, SGK ve çeşitli bakanlık verileri kullanılarak yapılan bir analiz.) “Türkiye’de çalışma yaşındaki 30 milyon kadından sadece 10,5 milyonu iş gücüne katılıyor...Katılanlar da uzun çalışma saatleri ve düşük ücretlerle karşı karşıya kalıyor (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü’nün “Tek Bakışta Devlet 2017” raporundan alınmıştır.)

Ülkemizde mesleki ve teknik eğitim veren okullar olmasına rağmen bu okullardaki eğitimle ilgili işkolunun aradığı nitelikler, her zaman eşgüdüm içinde olamamıştır. Bu okullardan mezun olan erkek öğrencilerin eğitim gördükleri alan dışında başka işlere yönelmesi ya da kendi işlerini kurmaları ve kız öğrencilerin daha çok kimya ve çocuk gelişimi ve eğitimi, giyim üretim teknolojisi, el sanatları ve nakış, bıçki dikiş, güzellik ve saç bakımı, pasta üretimi gibi alanlara yönlendirilmeleri beklenen sonuçları getirmemiştir. Oysa bilgisayar, kuyumculuk, makine teknolojisi gibi bölümlere pek çok kız öğrenci daha yaygın olarak yönlendirilebilir ve meslek sahibi olmaları sağlanabilirdi.

Günün teknolojik eğilimleri doğrultusunda eğitim programlarının güncellenmesi çabaları gösterilmişse de istenilen sonuçlar henüz alınamamıştır. Meslekî veya teknik lise mezunu olanların yaklaşık yarısının aldıkları eğitimin iş yaşamlarına katkı sağlamadığını düşünmesinin temelinde aldıkları eğitimle ilgisiz işlere yönelmek durumunda kalışlarıdır. Meslekî ve teknik eğitimle (endüstri meslek liseleri ve teknik liselerle) sanayide büyük oranda işe yerleştirme olması beklenirken işe yerleştirme hizmet sektöründe gerçekleşiyor! Öte yandan, kız öğrencilerin sanayiye pek yönlendirilmediği görülüyor.

“Meslekî ve Teknik Ortaöğretimde Kurumsal Dış Değerlendirme Raporu”na göre, “Meslekî ve Teknik Ortaöğretim Kurumlarında Eğitim Alan Öğrenci Sayısı 1.987.282 olup ortaöğretimde öğrenim gören toplam öğrenci sayısı içinde % 35’lik bir oran oluşturmaktadır... Türkiye’de tüm üniversite mezunlarının istihdam oranının %76 olduğu görülmektedir. Lise ve sonrası ile yüksekokul mezunlarının istihdam oranları ülkelere göre incelendiğinde Türkiye’nin yalnızca Güney Afrika’dan yüksek istihdam sağladığı görülmektedir... Meslekî ve teknik eğitim kurumlarının öğrencilerini hazırladığı tarım, sanayi ve hizmet

(20)

sektörlerinde 2016 yılındaki istihdam oranları incelendiğinde, hizmet sektöründe toplam istihdam oranı %53,7, sanayi sektöründe %26,8, üçüncü sektör olan tarımda ise istihdam oranı %19,5’tir. İstihdam oranları cinsiyete göre incelendiğinde ise hizmet sektörünün kız ve erkeklerde en yüksek istihdam oranına sahip olduğu görülmektedir. Erkeklerin istihdam oranının en yüksek olduğu ikinci sektör %31,6 oranıyla sanayi, kızlarda ise %28,7 oranıyla tarımdır... Meslekî ve teknik eğitim mezunu erkeklerin 2017 yılında %82,2’si, 2018 yılında ise %82,3’ü iş gücüne katılım göstermiştir. Meslekî ve teknik eğitim mezunu kızların iş gücüne katılımı ise 2017 yılında %41,0, 2018 yılında %42,3 olarak hesaplanmıştır... İstihdam sınırlılığının uzun vadede devam etmesi durumunda ekonomiye doğrudan katkı sağlayan, sektörle öğrencileri buluşturan meslekî eğitime yönelik talebin azalabileceği öngörülmektedir. Birçok meslek alanı için mezuniyet alanında çalışma oranının %5’in altında olması öğrencilerin aldıkları eğitim ile doğrudan ilgili olmayan işlerde çalıştıklarına işaret etmektedir. Bu durum, mezunların sahip olduğu meslekî beceriler ile yaptıkları işlerin gerektirdiği beceriler arasında önemli bir uyumsuzluk oluşturmaktadır. Artan mezun sayısına karşın yıllar içinde istihdam edilen teknisyen sayısı azalmaktadır.” (<http://mtegm.meb.gov.tr> Meslekî ve Teknik Ortaöğretimde Kurumsal Dış Değerlendirme Raporu, Kasım 2018.)

Bu arada geçtiğimiz yıllarda kız çocuklarının daha büyük oranda okullaştırılmaları hedefinin, kadınların işgücüne katılımı açısından yüzde 15 oranında katkı sağlayabilen dini eğitime yönlendirilmesi şeklinde gerçekleşmiştir.

“MEB verilerine göre, imam hatiplerde okuyan toplam öğrenci sayısı 1 milyon 170 bin oldu. Diyanet’in 115 bin personeli içinde kadınlara sadece yüzde 15 oranında yer verildiği raporlara yansdı... Bir önceki yıl bin 149’u lise ve bin 961’i imam hatip ortaokulu olmak üzere 3 bin 110 imam hatip okulu hizmet verirken geçen eğitim-öğretim yılında bu sayı bin 2 artarak, 4 bin 112’ye ulaştı. (2016-2017) İmam hatip liselerinde 2002 yılında 25 bin olan kız öğrenci sayısı 2017’ye gelindiğinde 277 bine ulaştı. Eğitimde 4+4+4 düzenlemesinin ardından 2012- 2013 eğitim-öğrenim döneminde açılan imam hatip ortaokullarındaki 34 bin olan kız öğrenci sayısı da 2017’de 344 bini geride bıraktı.” (Ozan Çepni'nin haberi, <https://ilerihaber.org>, 22-03-2018.)

Önemli konulardan biri, kadınların yalnız “hizmet sektörü”nde değil sanayide de farklı işkollarında işgücüne katılımı hedeflenerek eğitim programları oluşturulmasıdır. Ayrıca, ülkemizde kız çocukları daha yaygın oranda mesleki ve teknik eğitime ya da var olan iş kollarında gereksinim duyulan işgücü katılımını nitelikli olarak sağlayabilecekleri üniversite eğitimlerine yönlendirilmeleridir. Mesleki eğitim ve iş kollarının eşgüdümü gerektiği gibi sağlanmadıkça, işe yerleştirilen kadın oranını artırmak olanaklı olmayacaktır.

(21)

Diğer önemli ve güncel bir konu da yeni tarım politikalarıyla modern tarıma yönlendirmenin kadın ve erkekler için birlikte gerçekleştirilmesidir.

Kadınların önemli oranda işgücüne katılımı, yalnızca kadınların yasalarla sahip oldukları hakları yaşamda doğrularak geçerli kılabilmeleri ve ekonomik özgürlüklerini sağlamaları için değil, hem toplumsal gelişme hem de ailede mutluluğun sağlanması için gereklidir. Çalışma yaşamına katılmada kadınların önünde engel olarak görülen ev işleri, çocuk bakma vb. işler aslında aşılabılır engellerdir. Ev ve iş yaşamını uyumlandırma konusunda kentlerde çalışan pek çok aile gerekli anlayışı süreçte kazanarak önemli yol almıştır. Sosyal alanda yaşamın kadın-erkek bir arada dayanışma içinde planlanması, üretime kadın iş gücünün kurumsal politikalarla ayrımcılık yapılmadan, eşit işe eşit ücretle katılımının desteklenmesi ve var olan yasaların uygulanmasıyla pek çok engel aşılabılır.

Kız çocuklarının eğitim alması, ama bu eğitimlerin onları ileride meslek sahibi olabilecek ve ekonomik anlamda kendilerine yeterliliği sağlayacak biçimde de gerçekleştirilmesi, toplumumuzda aile kurumunu çökertmeyecek, aksine daha dengeli ve şiddetin yaşanmadığı aileleri oluşturacaktır. Gelecek kuşaklar da böylece daha sağlıklı ve kültürlü yetişeceklerdir. Çocuk bakım sorumluluğunun anneler tarafından tek başına üstlenilmesini zorlayan toplumsal yapı ise eğitilmiş genç kuşaklarla birlikte hızla değişmektedir. Çocuk sahibi olan ve çalışmakta olan anne- babanın, eğer çocuğun bakımına yardım edecek bir yakınları yoksa, çocuk okula gidecek yaşa gelene dek zor durumda kaldıkları açıktır. Bu durumda genellikle kadın işi bırakmakta ya da ücretsiz izin kullanmaktadır. Bu bağlamda, yasal düzenlemelerle birlikte kreşler, yuvalar vb. çocuk bakım hizmetlerinin de yaygınlaşması önemlidir...

İlber Ortaylı da eğitim konusuna genel çizgileriyle benzer bir yaklaşım sergilemektedir: “Çok kısa zamanda, yani 50 yıl içinde kırsal Türkiye, sanayileşmiş Türkiye oldu, kentsel oldu. Bu çok kısa bir dönem. Bizim hayatımız ve bir milletin toplumun hayatı için çok kısa bir süre. Bunu taşıyabilmek kolay değildir. Bir toplum bu gibi değişimlerde çok büyük sarsıntılar geçirir, çok büyük acemilikler sergiler ki bugünkü Türkiye’de bunu görüyoruz...Türk eğitiminde iki amaç olmalı: Birincisi, düzgün ve nitelikli bir proleter sınıf yetiştirmek ki bunu yapamıyoruz. 19.asırda “Sanayi Mektebi” ile başlayan sanat okulu-endüstri mekteplerimiz

henüz yeterli nitelikte değil. İkincisi de üstün zekalı çocuklarımızı tespit edip, bunların iyi yetiştirilmesini sağlamak. Bunu da pek yapamıyoruz. Durumumuz o açıdan iç açıcı değil. Sadece iyi kullanamadığımız genç bir menajer sınıfı yetiştirdik.” (Cumhuriyet’in İlk Yüzyılı, Timaş Yayınları, 2016, s.292.)

Sanayileşme sürecini tamamlamış ve gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ya da gelişmekte olan (kaynaklarını verimli kullanmaları engellenerek geri bırakılmış) ülkelere aktarılan yatırımlar ile ucuz iş gücü üzerinden anamalcı sömürü sürüp gitmektedir. Öte yandan sanayide önemli ölçüde esnek üretime geçiş ve otomasyon ise erkek ya da kadının işe yerleştirilmesini zorlaştıracaktır. Yakın gelecekte, yalnızca niteliksiz kadın işçilerin değil, mesleki ve teknik eğitimden mezun olmasına rağmen beklenen nitelikleri edinememiş teknik personelin de işsiz kalabileceği görülmektedir. Yaşadığımız süreçte üretim yapan pek çok fabrikanın kapanması da önemli bir sorun oluşturmaktadır. Nitekim, meslek lisesi mezunlarının cinsiyet ayrımı gözetmeksizin sanayide işe yerleştirilme oranları azalmıştır.

Kadınların siyasete katılımına gelince...

Seçme ve seçilme hakkı gibi siyasal hakları konusunda savaşımlar vermek üzere kadınlar tarafından 16 Haziran 1923 tarihinde Nezihe Muhittin liderliğinde

(22)

“Kadınlar Halk Fırkası” adıyla siyasi bir parti kurulmuş, 27 maddelik parti tüzüğü ve programı yayımlanmıştır. (Nevin Yurtsever Ateş, “Cumhuriyetin İlk Kadın Örgütlenmesi-Fıkra ya da Cemiyet”, İktisat Dergisi, S.383, Ekim 1998, s.93-94; Zafer Toprak, “Halk Fıkrasından Önce Kurulan Parti: Kadınlar Halk Fırkası”, Tarih ve Toplum Dergisi, C.IX, S.51, Mart 1988, s.30.) “Kadınlar Halk Fırkası” Başkanı Nezihe Muhittin, siyasi hakları henüz elde etmemiş kadınların “fırka” kurmasına yasal olarak izin verilemeyeceği yanıtını aldıktan sonra, partinin tüzüğünü değiştirerek 1924 yılında “Türk Kadınlar Birliği” adı ile bir dernek kurmuştur. 17 Şubat 1924 tarihinde kurulan bu dernek, amacının, Türk kadınına sosyal ve siyasi haklar konusunda her türlü sorumluluğu alabilecek seviyeye eriştirmek olduğunu açıklamıştır. (Nezihe Muhittin ve Türk Kadını, İletişim Yayınları, 3.Baskı, 2016, s.101.)

3 Nisan 1930 tarihinde TBMM’ye “Belediye Kanunu” tasarısı sunulmuş ve bu yasanın 23. maddesi ile “18 yaşını bitirmiş kadınlara yerel seçimler için seçme hakkı”, 24. maddesiyle de “25 yaşını bitirmiş kadınlara seçilebilme” hakkı tanınmıştır. (Belediye Kanunundaki Değişiklik İçin bkz. TBMM Ceridesi, D.III, C.1, Ankara, 1930, s.2-12, Düstur, T.3, C.11, Ankara, 1930, s.177-178.)

Türk kadınları, belediye seçimleri için kazandıkları bu hakları, ilk kez 1933’te kullanmışlar ve İstanbul ile diğer kentlerde belediye ve diğer yaşlılar meclisine seçilmişlerdir. Bilindiği gibi, 5 Aralık 1934 tarihinde meclise sunulan ve kadınlara da milletvekili seçme ve seçilme hakkını veren 2598 sayılı Kanun Tasarısı’nın kabulüyle Türk kadınına siyasi hakları tanınmıştır. (1934’teki Anayasa Değişikliği İçin bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, D.IV, C.25, Ankara, 1935, s.82- 85; Düstur, T.3, C.16, Ankara, 1935, s.36; Neriman Elgin, Türk Kadınına Seçme Seçilme Hakkı Tanıyan 05.12.1934 Tarihli ve 2598 Sayılı Kanun ve TBMM Tutanakları, Ankara, 1985, s.44-45.)

“8 Şubat 1935’de 18 kadın milletvekili TBMM’ye girmiş, kadınlar mecliste %4.5 oranında temsil edilmiştir.” (Sibel Duroğlu, Türkiye’de İlk Kadın Milletvekilleri Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.)

1 Kasım 2015 seçimlerinde 550 milletvekilinden 81'i kadındı, bu da oran olarak yüzde 14,7'e denk geliyordu. 25 Haziran 2018'de Türkiye'de yapılan genel seçimin sonuçlarına göre Meclis'te kadın milletvekili oranı yüzde 17'lerde...

“Kadınların siyasal yaşamda yerlerini almaları yalnızca kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için gerekli değil, tüm toplumsal güçlerin ve kesimlerin temsilini gerektiren demokrasinin gelişmesi açısından da bir zorunluluktur. Kadının eğitimi yasalarla verilmiş olan haklarına sahip çıkma ve bunları kullanma bilincini geliştirecek ve toplumsal yaşamın bütün alanlarına katılımını arttıracak tarzda yeniden düzenlenmelidir.” (Meryem Koray, Türkiye’de Kadınlar, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, s.5-7.)

Türkiye’de kadınların siyasal yaşama daha çok katılımını sağlayan politikalar üretilebilir. Ancak, siyasetle uğraşma bağlamında toplumda desteklenmeyişinin yanı sıra, yaşamı boyunca çok çeşitli sorumluluklar yükleniyor olması da kadının siyasete erişimini engelliyor. Ülkemizde köylerden kentlere göç eden kadın, sosyalleşme aşamalarını henüz yaşıyor. Ayrıca, eğitim görmüş ve çalışan pek çok kadının bile sosyal kimlik kazanmasının zorlukları belirlidir, değil ki siyasi kimlik. Ailesi tarafından destek göremeyen, ancak etkin olan pek çok kadın, kendini geri çekip destekleyici konumda kalmakla yetiniyor.

=====

(23)

TÜRKÇE GÜN ADLARI ÜZERİNE BİR DENEME

Prof. Dr. SÜREYYA ÜLKER

İrfan Yavuz adlı dilsever dirger 20 Mart 2014’te bana gönderdiği iletide yedigünün günlerinin Türkçe kökten adları konusundaki görüşümü sorduğunda usuma yarlıgamalı Mihçioğlu’nun ay adları konusunda Türk Dili dergisinde yayımladığı yazı gelmişti (Mihçi 1980). Mihçioğlu’nun bu kişisel çalışması basında TDK’nin ay adlarını değiştirdiği biçiminde yorumlanmıştı. Mihçioğlu bu tepkileri “Bir kamusal ilişkiler örnekolayı” adlı bir kitap yazarak yanıtlamıştı (Mihçi 1981).

Dr. Yavuz’a 21 Mart’ta verdiğim yanıtta “Haftanın günleri konusunda bugüne dek araştırma yapmadım. Bunlardan salı Türkçe. Ona ilişmemek gerekir. Ötekilere ne denir bilemem. Pazartesi pazar ertesinden bozma. Çarşamba Farsçada dördüncü gün anlamına gelen ceharşembeden bozma. Arapçası da dördüncü gün anlamına gelen yevm-ül erbaa. Şimdiki düzende üçüncü gün. Isparta’da eğirme, Afyon – Denizli – Konya’da ışıklı deniyor. Almancada yedigün ortası

anlamına gelmek üzere Mittwoch deniyor. Perşembe Farsçada beşinci gün anlamına gelen pençşembeden bozma. Nitekim Arapçası yevm-ül hâmis. Oysa şimdi dördüncü gün. Karaçaycada orta ya da ortakün deniyor. Bugünkü düzende çarşambaya yakışan karşılıklar. Cuma toplantı günü demek. İstanbul’da adın deniyormuş. Karaçaycada bayrım ya da bayrımkün deniyor. Almancada Freitag deniyor. Cumartesi toplantı ertesi demek. Rumeli’de ternek deniyormuş. Halk dilinde deri, deri gün, dernek, dernek günü gibi sözler yöresine göre çarşamba, perşembe, pazar anlamında. Dahası Çankırı’da pazartesine deriertesi deniyormuş. Kısacası günlerin adları pazartesiden başlayarak deriertesi, salı, orta(gün), orta(gün)ertesi, bayrım, bayrımertesi, deri olabilir” demişim.

Dr. Yavuz bana yazdığı yanıtta “Salı sözcüğünün Arapça olduğunu sanıyordum. Nişanyan’ın sözlüğünde Arapçada üçüncü anlamına gelen salis sözcüğünden alıntı olabileceği, ancak ses değişiminin açıklanmaya muhtaç olduğu belirtilmiş. İsmet Zeki Eyuboğlu’nun

(24)

sözlüğünde geçmiyor. Gülensoy salma, bırakma kökünden geldiğini yazmış. Ama günle bağlantısını kuramadım açıkça” demişti.

Yanıttımda “Elimdeki hiçbir sözlükte salı yad kökene bağlanmıyor. Räsänen de yad kökene bağlamamış. Divan’da sıva aygıtı, mala anlamına gelen bir salı var. Kamusta Arapçasının yevmü-s sülâsâ olduğu belirtilmekle birlikte ona bağlanmamış. Aslında Arapça sülâsâdan bozma da olabilir. Ancak hiçbir yetke bu yaklaşımda bulunmazken bunu ileri sürmek bize düşmez” demişim. Buna, Atalay’ın Divan’da salı (Divan 1972) biçiminde okuduğu sözü Clauson’un sili biçiminde okuyarak sil- köküne bağladığını (Clauson 1972) ekleyebilirim.

Daha sonra Ahmet Vefik Paşa’nın salının Arapçasını yevm-i sâlîs olarak vermekle birlikte salı sözünü ona bağlamadığını, Tuğlacı (1971) ile Meydan Larousse’un (1992 – 2000) ise salı sözünü İbranca kökenli olarak gösterdiklerini belirledim. Salının Yunancası hemera Areios olup, adını Yunan savaş tanrısı Ares’ten almaktadır. Bu söz Latinceye Martis dies, Eski İngilizceye tiwesdaeg biçiminde geçmiştir (Webster 1993). Burada Martis nitemi Roma savaş tanrısı Mars’ın türevi olup, Eski İngilizce tiwes nitemi de Cermen savaş tanrısının

Eski İngilizce adı olan Tiw'in türevidir. Salının bugünkü İngilizce adı olan tuesday sözü tiwesdaegden bozmadır. Salının Almanca adı olan Dienstag sözü Dingstagdan bozma olup, eski Cermen savaş tanrısının Latince adı olan Mars Thingsus'u simgelemektedir. Söz konusu tanrının Eski Almanca adı Ziu'dur (Brockhaus 1984). Türkçe sal-kökünün anlamlarından biri saldırmaktır (Ağakay 2011, Özel 2018). Dolayısıyla salı sözünün saldırı günü, savaş günü anlamında olabileceğini, anlamının batı dillerinden Türkçeye aktarılmış olabileceğini düşünüyorum.

Latince Mars sözü Arapçadan bozma adı Merih olan gezegenin de adıdır. Bu gezegenin Türkçe adı Yaldırık'tır (Derl, Ülker 2009). Söylenbilimsel anlamdaki Mars savaş tanrısı olmasının yanı sıra tarım tanrısıdır da. Adı sözlüğümde buna dayanılarak Taray biçiminde özleştirilmiştir (Ülker 2009). Adı geçen tanrı Roma'yı kuran Romulus'un babası olup, adın eski özgün biçimi Mavors'tur (Cassell 1982, Ülker 2009).

(25)

İstanbul'da cuma anlamında kullanılan adın (Söz Derl D) sözü Farsça adinadan bozma olup, dilimizde adına, adna, ayna, azine, eyne biçimlerinde de kullanılmaktadır (Tietze 2016). Osmanlıcada tören anlamına gelen Farsçadan bozma âzin sözünün türevi olduğu anlaşılmaktadır (Redh 1999). Bu bağlamda azine ertesi sözü de cumartesi anlamındadır (Tietze 2016). Eren (Eren 1961) ile Tietze'nin yad bir kökene bağlamadıkları cuma anlamındaki Karaçayca bayrım sözü Şamanov'un 1989 yılındaki çalışmasını kaynak gösteren Tavkul'a göre Meryem Ana'nın adından bozmadır (Tavkul 2009). Karaçaycada kadınlarla çocukları koruyan tanrıçaya da Bayrım Biyçe denmektedir. Cumanın Latince adı Veneris dies olup, Veneris nitemi sevi tanrıçası Venus'un türevidir. Kavramın Almanca, İngilizce karşılıkları olan Freitag, friday sözleri de bunun çevirisi olup, Cermen sevi tanrıçası Freya'ya dayanmaktadır (Webster 1993). Venus'un Arapçası Zühre, Türkçesi Çulpan'dır. Buna dayanılarak cumaya çulpan, cumartesiye çulpanertesi denebilir. Bu durumda günlerin pazartesiden başlayan Türkçe kökten karşılıkları deriertesi, salı, orta(gün), orta(gün)ertesi, çulpan, çulpanertesi, deri olur.

Latince Venus sözü bir tanrıçanın adı olmasının yanı sıra Arapça adı Zühre; Türkçe adları Akyıldız (Derl, Ülker 2009), Çolpan (Ağakay 2011, Özel 2018, Ülker 2009), Çulpan (Ağakay 2011, Özel 2018, Ülker 2009), İrte Yıldızı (Tar D, Ülker 2009), Konuşuk (Derl, Ülker 2009), Sakık (Tar D, Ülker 2009), Sarı Yıldız (Tar D, Ülker 2009), Sebit (Tar D, Ülker 2009), Sepit (Tar D, Ülker 2009), Sevit (Clauson 1972), Tan(rı) Yıldızı (Derl, Ülker 2009) olan bir gezegenin de adıdır. Bu gezegen dilimizde yaygın olarak Çoban Yıldızı ile Seher Yıldızı adlarıyla da anılırsa da (Ağakay 2011, Özel 2018), çobanla seher sözleri Farsça kökenli olduklarından bunlara sözlüğümde yer vermedim. Şemsettin Sami Zühre için “Eski zamanda hüsn-ü aşk ilâhesi zu’m olunurdu” (Fraşerî 2010) diyerek özleyin bir gökbilim terimi olan Zühre sözünün söz konusu tanrıçanın da adı olduğunu dile getirmiştir. Nitekim Venüs’ün söylenbilimsel anlamına dayalı bir dirgerlik terimi olan venerealis niteminin Osmanlıca karşılığı zührevîdir. Sözlüğümde Venus’un söylenbilimsel anlamının karşılığı Çulpan olarak verilmiştir (Ülker

(26)

2009). Bunun bir eşanlamlısı da Sevit’tir (İşçil – Elöve 1948, Ülker 2009). Venereal hastalığın karşılığı çulpanca, venerealis niteminin iki anlamının karşılıkları çulpancal ile çulpansal olarak verilmiştir (Ülker 2009).

Tarama dergisinde Sekendiz, Sekendür sözleri de Zühre anlamında yer almaktadır (Tar D). Buradan sözlüğüme de alınmışlardır (Ülker 2009); ancak Clauson’a göre bu sözler Arapça adı Zühal olan Satürn anlamındadır (Clauson 1972). Bunlardan Sekendiz 1945’ten beri sözlüklere de Satürn anlamında girmiştir (Ağakay 1945, Ağakay 2011, Kızılırmak 1969, Orta Ö 1963, Özel 2018). Dolayısıyla bu sözlerin sözlüğümde çıkarılmaları gerekmektedir. Kutadgu Bilig’den Radloff’ça Sebit biçiminde taranarak tarama dergisine (Tar D) giren söz Clauson’ca Sevit biçiminde okunmuş, Türkçe sev- köküne bağlanmıştır (Clauson 1972). Oysa İşçil – Elöve Sebit’i sev- köküne yaklaştırmak için Venus’un söylenbilimsel anlamının karşılığı olarak Sevit sözünü türetmişlerdi (İşçil – Elöve 1944 – 1948). Dolayısıyla Sevit sözü sözlüğümde Venus’un yalnızca söylenbilimsel anlamının karşılıklarından biri olarak yer almaktadır (Ülker 2009). Bu veriler ışığında gökbilimsel anlamının karşılıkları arasına da eklenmesi gerekecektir.

Ağakay MA. Türkçe sözlük. TDK. İstanbul, 1945.

Ağakay MA. Türkçe sözlük. 11. bası. TDK. Ankara, 2011.

Brockhaus FA. Der Sprach Brockhaus. 9.Aufl. Wiesbaden, 1984.

Cassell’s Latin dictionary. Macmillan. New York, 1982.

Clauson G. An etymological dictionary of pre-thirteenth-century Turkish. University Press. Oxford, 1972.

Türkiye’de halk ağzından derleme sözlüğü. TDK. Ankara, 1963 – 1982.

Divanü lûgat – it Türk dizini. TDK. Ankara, 1972.

Eren H. Anadolu’da Kafkasya Türkleri. TDAY 1961: 319 – 357.

Fraşerî ŞS. Kamus – ı Türkî. TDK. Ankara, 2010.

İşçil Şİ, Elöve AU. Türkçe hekimlik terimleri üzerine bir deneme. TDK. Bursa, 1944 – 1948.
Kızılırmak A. Gökbilim terimleri sözlüğü. TDK. Ankara, 1969.
Meydan Larousse. Sabah. İstanbul, 1992 – 2000.
Mihçioğlu C. Ay adları. Türk Dili Mart 1980; XLI (342): 186 – 189.
Mihçioğlu C. Bir kamusal ilişkiler örnekolayı. AÜSBF. Ankara, 1981.
Orta öğretim terimleri kılavuzu. TDK. Ankara, 1963.
Özel S, Yaşayan S, Özdemir K, Küçükaras H, Çakmakoglu G. Türkçe sözlük. 4. bası. Dil Derneği. Ankara, 2018.
Redhouse. Türkçe / Osmanlıca – İngilizce sözlük. 17. bası. Sev. İstanbul, 1999.
Türkiye’de halk ağzından söz derleme dergisi. TDK. İstanbul, 1939 – 1942.
Osmanlıcadan Türkçeye söz karşılıkları tarama dergisi. TDTC. İstanbul, 1934.
Tavkul U. Kafkasya’da kültürel etkileşim. TDK. Ankara, 2009.
Tietze A. Tarihî ve etimolojik Türkiye Türkçesi lugati. 1. cilt. TÜBA. Ankara, 2016.
Tuğlacı P. Okyanus. Pars. İstanbul, 1971.
Ülker S. Ülker tıp terimleri sözlüğü. 4. bası. İstanbul, 2009.
Webster ‘s third new international dictionary of the English language unabridged. Könnemann. Cologne, 1993.

(27)

Bir Yaşamın Gerçek Öyküsü
“Boş zaman yoktur. Boşa giden zaman vardır.
Zaman boşa geçirilmeyecek kadar değerlidir.”Y.T.

Prof. Dr. YILDIZ TÜMERDEM

Mustafa Kemal Atatürk’ü tanıma şansına erişmiş, Cumhuriyetimizin 10. yılında, jandarma komutanlığı yapmış, asker bir babanın ikinci çocuğu olarak, Diyarbakır’da doğmuş, Başkent Ankara’nın büyüleyici havasını soluyarak büyümüştü. Mehmet Akif Ersoy’ un Ulusal Bütünlüğümüzün simgesi, İstiklal Marşımızı yazdığı, şimdilerde müze olan, Dumlupınar ilkokulunda başladı öğrenimine. Kulaklarından ve yüreğinden silinmeyen; “Tanrı Uludur, Tanrı Uludur, Tanrıdan başka yoktur tapacak, haydin namaza” sözleri ile başlayan, unutamadığı, Minarelerinde, çağdaş din adamlarının güzel sesleri ile değişik makamlarda, beş kez, Türkçe Ezan okunan Tacettin Camii yanında idi okulu. Okuma yazmayı öğrendiği o günlerde, altılı yaşlarında başladı yazma sevdası. Okuluna, öğretmenine, asker babasına, her yıl yaz tatillerinde dövene bindiği Etimesğut kasabasına, kuşlara, çiçeklere, ağaçlara, kedisine çocuksu dizelerle başladı yazmaya. İlkokul sonlarına doğru edindiği, Kırmızı Kaplı Anı Defteri (o günün söylemi ile hatıra defteri) ile yaşamının çizgisi değişiverdi. Yeni bir arkadaş edinmişti böylece. Günlük yaşamında onu etkileyen ne varsa, defterinin

sayfaları ile paylaşıyordu. Kurşun kalem ve defteri artık en yakın dostları idi. Bu onu hem heyecanlandırıyor hem de gurur veriyordu. Sözlerin uçup gidici, yazının kalıcı olduğunu o çocukluk günlerinde öğrenmişti böylece.

Orta öğrenimini tamamladığı, Cebeci Orta Okulunda Düriye Köprülü gibi bir Cumhuriyet Öğretmeni idi ona Türkçe'yi sevdiren. Okulda onu, duruşu, giyinişi, öğrencilerine gülümseyerek bakışı ile etkileyen Bahriye Üçok öğretmeni, övgüyü ve ışığı hak eden bir değerdin onun için. Okulun koridorundaki zarif yürüyüşü gözlerinin önünden hiç gitmedi. O güzel insana kıymıştı bu Ülkeyi bölüp yok etmeyi düşünen zavallılar, hainler. Bir şeyi unutmuşlardı, aydın insanın ölümsüzlüğünü. Ülkeyi yönetenlerin çocuklarının öğrenim gördüğü Ankara Kız Lisesi bilgisine bilgi kattı. Bugünkü ilkeli Cumhuriyet Kadınlarını, aydın ve ilkeli öğretmenlerinin çağdaş bilgi ve davranışları biçimlendiren tek kız lisesiydi.

Okullu yıllarında, yoğun çalışmalarının, sportif uğraşlarının yanı sıra, dizelerinin rengi ve kokusu da değişti. Günlük tutuyordu. Şimdilerde olduğu gibi, imgelerini gerçeklere karıştırmadan üretiyor ve yazıyordu, günü gününe.

(28)

Değişen yaşamsal olayları gözlemliyor, gözlemlerinin ışığında kısa öykülerin yanı sıra şiir de yazıyordu. O günlerde, hekim olmayı iyice aklına koymuştu. Hem de Anadolu köylerinde karşılıksız hizmet vermeyi düşleyerek. Bütün bunları nasıl yapacağını düşünmek, ivme kazandırıyor okul yaşamına. Sonuç istediği gibi oldu. Kaleminden vazgeçmeden Ankara Tıp Fakültesinde öğrencilik yılları doludizgin başladı. Gelişmiş ve değişmişti yavaştan yavaştan. Yaşamındaki gerçekler iyiden iyiye ön sıralara geçmişti. İmgeleri ile yoğurduğu gerçekler, kalemle kâğıt arasında gidip gelmeye ama gizemini de korumaya sürdürüyordu. Hacettepe Tıp Fakültesinde Çocuk Uzmanlığı çalışmalarının ardından Amerika yaşamında da, aynı düşünce ile yazmayı sürdürdü. Kimse bilmiyordu onun bu yanını ve de yazdıklarını. Doçentlik ve ardından Profesörlük çalışmaları sırasında, uzun bir süre, hızı kesildi imgesel kaleminin. İkinci uzmanlığını aldığı Amerika'da yeniden hızlandı kalem. Anılarını, öyküleyerek yazmaya başladı, şiirlerin eşliğinde. Eş, çocuklar, mesleki çalışmalar gerçek yaşamı, düşler ve imgelere zaman ayırmasına izin vermeyecek yoğunlukta idi. Yine de yazmayı sürdürüyordu. Özellikle de uzun yollarda. Meslek arkadaşı olan eşi ve hekimlik mesleğini seçmiş iki çocuğu, şiir yazdığını ilk Saatli Maarif Takviminden öğrendi. Ailesinin beğenisi mutlu etti onu ve ivme kazandırdı kalemine. Bir ören yerini dolaşırken, geçmişi bu güne taşıyan yapıtlar esin kaynağı oldu. Uzun yıllar dolaplarda sakladığı çizgili defterlerini gün ışığına çıkarma kararı aldı. Topluma yönelik çalışmaları Ulusal ve Uluslararası ödül getirmişti ona. Gurur duyuyordu aldığı ödüllerden. Mesleki kitaplarının yanı sıra, Ulusal ve Uluslararası bilimsel yayımları vardı.

Anadolu’yu bir uçtan ötekine dolaşıyordu. Böylece, hekimlik hizmeti vermenin yanı sıra ülkesini tanıma şansını da yakalıyordu. Güzel insanlarla karşılaşmış, gerçek dostlar edinmişti gittiği yerlerde. Onların arasında mesleklerinin yanı sıra, okumaya, yazmaya gönül verenlerle dost sofralarında şiirlerini, doğruları ve güzellikleri paylaşmanın keyfini çıkarıyordu doyasıya.

Parada, malda, kırmızı koltuk gözü olmadı hiç. Uzak durdu bütün bunlardan, yalandan dolandan, ilkesizlikten. Enine boyuna araştırarak, çok yönlü düşünerek aldığı ger dönüşümsüz kararlarının, mesleksen ve eğitimsel çalışmalarının ardında durdu her zaman, dimdik. İlkeli yaşamını borçlu olduğuna inandığı Büyük Güce, özgürlüğünü borçlu olduğu Mustafa Kemal Atatürk’e, destek gördüğü ailesine, gerçek dostlarına içten, sessizce teşekkür ediyor, aydın bir kadın hekim olarak bilgilerini ve deneyimlerini çevresi ile paylaşmaktan kıvanç duyuyordu. Bütün bunlar onu mutlu etmeye yetiyordu. Kalem ile çizgili defterlerinde dolaşmak ve onları gün ışığına çıkarmak da bir o kadar mutluluk verici idi onun için, her yaşta, her yerde ve de her koşulda. Daha ne isteyebilirdi ki bu karmakarışık, gizemli, ucu bucağı olmayan, her an değişen evrende.

(29)

KISA VE ÖZLÜ BİR ROMAN: “DUA ÇİÇEĞİ” (*)

HASAN AKARSU

Yazar Kâmuran Şipal 1926 Adana doğumlu olup İÜEF Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü bitirir. Almanya’da iki yıl akademik çalışmadan sonra yurda dönünce Almanca Okutmanlığı yapar. Şiir, öykü, roman, çeviri ve deneme türlerinde yapıtları olan yazarın yeni romanı Dua Çiçeği (2018) kısa ve özlü anlatımıyla ilgi çeker.

Romanda olayın başkişisi matematik öğretmeni olan delikanlıdır. Yazar, onun çocukluğunu, okul yıllarını ve arkadaşının evine gidip orada tanıştığı genç kız Fadime’yle olan ilişkisini vb. başarıyla anlatır. Delikanlı çocukluğundaki bayramları, Havva ablasıyla gittiği eğlence yerlerini unutamaz. Ceplere toplanan paralar, atlıkarıncalar, dönme dolaplar, kaydıraklar, salıncaklar, elma şekerleri, kâğıt helvalar, faytona binmeler etkileyicidir. Evde annesine yardımcı olan Havva ablasının bir gençle evden gidişi, ona Havva ablasız günleri getirir. Çocukluğunda sıtmaya yakalanışını ve kinin ilaçlarının badem şekeri diye yutturuluşunu anımsar. Üniversiteyi bitirip kurs için gittiği kentte bir pansiyonda kalır ve orada oturan arkadaşına uğrar. Arkadaşı ve eşi, kızları dört yaşındaki Betül, Hala Hanım ve yardımcıları Fadime kız aynı evde yaşarlar. Fadime, 18-19 yaşlarında olup lise ikiden ayrılmış ve liseyi bitirmek istemektedir. Eve gelen

delikanlıdan matematik dersi alır. Bu nedenle de sürekli başbaşa kalırlar, birbirilerinden etkilenirler. Fadime kız, çiçeklere çok düşkündür ve evin her köşesi çeşit çeşit çiçeklerle doludur: unutmabeni, yusufçuk, küstüm çiçeği, şakayık, fesleğen, begonya, karanfil, menekşe, ful çiçeği, dua çiçeği (dügün çiçeği) vb.

Fadime Evlilik Önerisi Bekler

Fadime, ders görürken evde kimsenin olmadığını söyler öğretmenine. Halası ile Betül gezmeye gitmiştir ve geç gelecektir. Fadime bunu öğretmeni delikanlıya anımsatırken sevişme isteğini de sezdirir ama delikanlı cesaret edemez, ürkek durur. Yeni ay görünce dilek tutarlar. Öğretmen atanmayı dilerken, Fadime çiçekli bahçesi olan bir ev ve bebek dilediğini söyler. Evlilik önerisi bekleyen Fadime umduğunu bulamaz. Bir gün köyden babası gelip onu götürür ve tanımadığı birisiyle evlendirir. Delikanlı olayı öğrenince üzülür, Fadime'yi düşler, çiçeklerinin kokusunu, renklerini anımsar. Çocukluğunda onunla ilgilenen teyze kızı Nermin gelir aklına. Onun öğretmen olarak bir doğu iline atanışını, üniversiteyi okurken yanına gidişini, evlenip ayrıldığını ve aklını yitirdiğini anımsar. Yine annesinden karnesi pekiyi olunca ipekböceği istediğini,

(30)

arkadaşından gördüğü gibi ipekböceği yetiştirdiğini anımsar. Kurs bitince pansiyondan ayrılır. Bir doğu iline öğretmen olarak atandığını öğrenip göreve başlar. Yıllar sonra arkadaşını ziyarete gelir ve kapıyı ona 7-8 yaşlarında, Seher adında bir kız açar. Seher'in Fadime'nin kızı olduğunu, Fadime'nin eşinden boşandığını öğrenir. Her şeyiyle Fadime'ye benzeyen Seher'le güzel günler geçirir. Onun kolyesinin boncukları dağılınca birlikte toplarlar, ipe dizerler. Fadime, o evde delikanlıyla yaşadıklarını kızı Seher'e anlatmıştır. Seher, delikanlıya eski günlerini yaşatır. Betül ise delikanlıya Fadime ablasıyla evlenmediği için kızgındır, hiç yüz vermez. Fadime'nin nerede olduğu belirtilmez, evlenip boşandığı adamla başka yerdedir belki. Delikanlı kurs bitince evden ayrılır ve Seher'e yine geleceğini söyler.

Yazar Kâmuran Şipal, Dua Çiçeği romanında genç âşıkların çekingen, duyarlı, özlemlili dünyalarını, gönül ilişkilerini, acıklı, etkileyici bir dille yansıtır. Anlatımdaki betimlemeler ve yoğunluk romanı zenginleştirir.

(*) Dua Çiçeği-Kâmuran Şipal, Roman, Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, Haziran 2018, 88 s.

=====

ERDAL ÖZ
YARIN, NASIL BİR GÜN OLACAKSIN?
GÜNLÜKLER (1956 – 1998)

YILMAZ ÇONGAR

“9 Eylül 1958, Erzurum, Dumlu, saat 14 53:

“İki gecedir fırtına uyutmuyor beni. Dün gece çadırın kapısını öte yana çevirttim. Bu kez rüzgar kapıdan vurmuyor, yine de değişen bir şey yok. Yine yorganın dışında kalan başıma yel vuruyor, uyuyamıyorum. (...)”

(31)

Böyle yazıyor Erdal Öz (26 Mart 1935 Sivas, Yıldızeli – 6 Mayıs 2006 İst.) anılarında, oysa ben de bulundum oralarda, Erzurum’da, Dumlu’da, Maşattepe’de. Bu nedenle yazarın “Yarın Nasıl Bir Gün Olacaksın? 1956-1998” adlı anılarından oluşan yapıtını okurken eski bir dostla karşılaşmış gibi oldum ve sürekli yakınlık duydum. Faik Baysal’ın (1 Aralık 1922 Adapazarı – 9 Aralık 2002 İst.) cenaze töreninde onu görmüştüm, Ataköy 5nci Kısım Camisi’nde öğle namazı sonrası, cemaat cenaze namazına durmuş, imam henüz yerini almamıştı, Faik Baysal musalla taşında, Erdal Öz yanımda, onunla bir süre konuştuk. Faik Baysal’ın Fransızca’dan yaptığı Monte Kristo, Üç Silahşörler gibi çevirilerden bahsettik. Şimdi onunla yine konuşmak isterim ama yok artık, yapıtları, anıları onu yaşıyor.

26 Mart 1935 günü Sivas Yıldızeli’nde doğan Erdal Öz, babasının yargıç olması nedeniyle ilkokulu Uzunköprü ve Muğla’da, ortaokulu Antalya’da, liseyi Tokat’ta okur. Daha sonra babasının mesleğini seçerek öğrenimini İst. Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde sürdürür. Fakat, edebiyat tutkusu, Türk Dili’nden aldığı doyumsuz zevk, ilerici, devrimci düşünceleri nedeniyle okuldaki derslere kendini veremez, onları savsaklar, Andre Gide’in Dünya Nimetleri adlı yapıtını okur, satırların altını çizer, yazarın değişik bir cinsellik taşıyor olmasına aldırılmaz tam tersine onun, bu durumunu gizlemeyip yazılarında açıkça belirtmesini erdemli bir davranış sayar.

Erdal Öz sanata, özellikle edebiyata ilgisiz kişilerin dostluklarını sevmez onlardan sıkılır:

15 Eylül 1956 tarihli günlüğünde :

“Sanata ilgisiz kişilerin dostluğunu da sevmiyorum. Yıllar öncesinde bıraktığım bir arkadaşımınla karşılaştık bugün. Üç saat birlikte dolaştık durduk. Konuştukça onun anılarıma girmiş olan görüntüsü eridi durdu. Üç sıkıcı saatti. Nasıl sıkıldım anlatamam. Sanata bu kadar uzak düşeceğini sanmazdım; en küçük bir ilgisi kalmamıştı. Şiir yazardı. Onun adına üzüldüm. Sanatın, edebiyatın insanı ayıklayan bir yanı da var sanki.”

Arkadaşlarının bazılarında şikayetçidir, bazılarını sever. 16 Eylül 1956 tarihli günlüğünde şöyle yazar:

“Bugün Hilmi Yavuz’la Baylan’a gittik. Ben girmek istemedim, o istedi. Girdik. Sonra masamıza Demir Özlü, Ferit Edgü, Fikret Hakan (Bumin Gaffar), Demirtaş Ceyhun, Oğuz Haluk, Asaf Çiğiltepe geldiler. Sezer (Tansuğ) isimli biri daha vardı. Sanat tarihi asistanıymış. Bir o ağırbaşlıydı. Ötekilerin o davranışlarını unutamayacağım. Bütün işleri birbirlerini işletmekti. En küçük sözü bile kaçırmıyorlardı, hemen işletmeye alaya başlıyorlardı. Çok çirkin buldum bu davranışlarını, ürperdim, sustum. (...) Oysa Hilmi Yavuz, Kemal Özer, Adnan Özyalçiner, Konur Ertop onlar gibi değiller, benim dostlarım bunlar. Onlarla mutluyum.”

(32)

Aynı gün yazdığı iki tümcede babasından dert yanar:

“Halamların yanında babam, annemi gereksiz yere azarladı. Böylesi erkeklik gösterilerinden iğreniyorum.”

Ertesi gün yazdığı günlükte yine babasından konu açar:

“(...) Gece Tokat’taki başkatibin oğlu Cengiz Çelikten geldi. Yemeğe kaldı. Babam annemi yine azarladı, hem de onun yanında. Babam hasta ama söylemiyor. Boyuna düşünüyor. Uyuyamıyor. Bu evde mutsuzum. Artık uzaklaşmak, gitmek istiyorum.”

18 Eylül 1956:

“(...) Cemal (Süreya) ile Edip (Cansever), geçinemiyorlar, bunu Cemal’in yüzüne söyledim.

-Bizi şiir hırslarımız bir araya getiriyor. Dedi ki doğru.”

5 Ekim 1956 günü akşamüstü, Adnan Özyalçiner ve Kemal Özer’le buluşup otururlar. Biraz sonra Hilmi Yavuz’da gelir. Masada Edip Cansever’in “Kaybola” adlı şiiri vardır. Hilmi Yavuz çok güzel şiir okur, ne var ki Hilmi, Edip’i hiç sevmez, bu nedenle şiiri kötüleştirmeye çalışarak okur, sonra da “böyle, bir şey anlatan şiiri sevmediğini, şiirin anlaşıldıktan, çözüldükten sonra artık şiir olma özelliğini yitirdiğini “ söyler.

Erdal öz, üniversitede derslerini benimsemez, sınavlara girmez, varsa yoksa edebiyatla yatar, edebiyatla kalkar. San’ata tutkundur, “Sanat ince bir hüznün yaratmaktır, her işin temelinde hüznün yatar” diye düşünür. Steinbeck’i okur,

Fareler ve İnsanlar'ı irdeler, Kafka için "Bir masal soyutlaması içinde yazıyor; gerçek hayatı yansıtan düşünle kurgu içiçe."der.

Atilla İlhan bir konuşmasında Erdal Öz'e der ki:

"Ben hep okuru düşünürüm, yazdıklarım, her okuyanı sarmalı." O ise böyle düşünmez, yazarın özgürlüğünü savunur.

17 Kasım 1956 Ankara

Artık Ankara'dadır. Baba evini ve sevgilisini bırakmıştır. Evsizdir ve ilk yalnızlığıdır.

6 Aralık 1956'da parasızdır. Yaşama karşı alabildiğine olumsuz, mutsuz ve sıkıntılıdır. Hilmi'ye (Yavuz) ve Adnan'a (Özyalçınar) mektuplar yazar, parasızlık nedeniyle postaya veremez.

19 Eylül 1957

Vüs'at O. Bener'i okur. Dilini "Temiz ve arınmış" bulmaz. Aynı yazarın daha sonra okuduğu Kan adlı öyküsü için ise, "Gereksiz, anlamı olmayan bir karmaşa, kapanıklık, inatla okuyup anlamaya çalıştım, yine de kişilerin hangi kişiler olduklarını, onca anlamaya çalıştığım halde namussuzum anlayamadım" diye yazar.

(33)

28 Eylül 1957 tarihli günlüğünde, Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf'u ile, Dostoyevski'nin Suç ve Ceza'sını karşılaştırır:

"Raskolnikov tedirgin bir kişi olmasına karşın, yüz sayfa boyunca hiç sıkılmaz insanı, okuyucu onu bütün derinliği ile kavramaya çalışır, oysa ötekinde böyle bir şey bulamazsınız. Ben Dostoyevski'nin yöntemini seviyorum" diye yazar.

7 Ekim 1957

Önceki gün İlhan Berk, Andre Gide'in bir sözünü andı:

"Yaşadıklarımız, bizi aşınca yazarız."

Erdal Öz, Albert Camus'nün "Yabancı" sını okur, Reşat Nuri'nin çevirisini beğenmez. Oscar Wilde'ın Profundis'ini okur ve "Burhan Toprak'ın kötü çevirisi olmasa tadından ölürdüm" diye yazar. Oscar Wilde, zindanda "ıstırap" ı anlatırken şöyle der:

"Doğada anlamsız olan hiç bir şey yoktur. İstırap ise en çok anlamı olan şeydir (...) İstırap bizi yeniden Tanrı'yla buluşturur (...) Sevinç ve kahkahanın arkasında, kaba, sert, kaşarlanmış bir mizaç olabilir ama ıstırapın arkasında her zaman ıstırap vardır."

Erdal Öz, üniversite öğrenimini yarım bırakır, askere gitmeye karar verir. 7 Mayıs 1958'de Ankara Zırhlı Birlikler Okulu'nda yedek subay öğrencisidir. Askeri eğitimin son günleri yaklaşmış, kurasını çekmiş, Oltu'ya gidecektir.

9 Mayıs 1958 tarihli günlüğünde, İstanbul'da okurken aşık olduğu Türkan adlı sevgilisini anar:

“İşte inatla susuyor, tek satır bile yazmıyor, öyle sağlam bir temele oturmasa da, kendini böyle ağırdan satışına vuruluyorum (...) Onu unutmak istemiyorum.” Diye yazar. O günlerde “Babamdı” adlı bir öykü kaleme alır ve yayınlanması için Pazar Postası dergisine yani Muzaffer Erdost’a gönderir.

1958 Yılı Mayıs ayı ortalarında Erdal Öz, Yedek Subay Okulu’nu bitirir. Asteğmen olur, omuzuna demir takar ve Ardahan’a gider.

9 Eylül 1958 tarihli günlüğünde Erzurum’dadır. Ardahan’daki birliği onu, bazı tankları almak üzere Dumluyaz’a göndermiştir. Emrinde birkaç çavuş, onbaşı ve erattan oluşan küçük bir birlik vardır. Havalar soğuktur, çadırlarda yatarlar, üşürler, sevgilisini düşünür, “ Karda kışta, dağ başında çadırlarda bir tek beylikle (battaniyeyle)örtünmek ölümün ta kendisi” diye yazar,bunlara karşın yine de Goethe İle Konuşmalar adlı kitabı okur.

15 Eylül 1958

“Az önce Tümen Komutanı geldi, bana bir iki bağırdı, çağırdı. Gitti. Artık alıştım böyle şeylere.”

25 Eylül 1958 günü Erdal Öz, Erzurum Mareşal Çakmak Hastanesi Bevliye (idrar yolları) koğuşunda yatmaktadır. Hasta değildir, izin almak İstanbul’a gitmek istemiş, izin verilmeyince bu yola başvurmuştur. O günlerde Komutanı

(34)

onun bıyıklarını kestirmiştir. Yanındaki yataklarda yatan hastaların durumları çok acıktır, hele bir teğmen yanmış, doktorlar yanık derilerini yüzmüşler, sürekli bağırıp inlemektedir.

8 Ekim 1958 İstanbul Hukuk Fakültesi kantininde sevgilisiyle buluşur, uzun uzun konuşurlar, sonuçta sevgilisi onu terkeder. Erdal Öz titrer, inançsız bir titremedir bu. Akşam Haydarpaşa Gar Lokantası’nda rakıyı fazla kaçıır, cebinde Ardahan bileti vardır.

21 Ocak 1959 Ardahan

Erdal Öz’ün bulunduğu askeri birlikte, çok sevdiği iri bir köpeği vardır. Bu köpeği gece garajın duvarında gören nöbetçi asker yangın küreğinin keskin tarafıyla hayvancağızın kafasını yarar. Köpeği bir çukurda inlerken bulurlar. Erdal Öz onu veterinere götürür, yarasına dikiş attırır, günlerce kendi odasında bakar, pansuman yapar, merhem sürer. Sonunda köpek iyileşir, diğer köpeklerle oynamaya başlar. Mutlu son...

Askerliğinin son ayları çok sıkıntılı geçer, üstleri izine gider, tüm sorumluluk ona kalır, üstelik soğuktan sağ kulağı donar, uzun tedaviden sonra iyileşir.

Erdal Öz, bir süre sonra askerliğini bitirir, Yargıç olan babası da emekli olmuş ve Kırşehir’e yerleşmiştir. Şimdi o ailesinin yanındadır. Üzerinde büyük bir yorgunluk vardır, huzursuz ve bıkkındır. Yazınsal açığını kapatmak için kendini zorlar, okuyacağı kitapları sıraya koyar, Balzac (Balzak), Rilke, Dostoyevski ve diğerleri sıralarını beklemektedir.

30 Haziran 1959

Erdal Öz kadınları özlemiştir. Anadolu'nun tutucu atmosferinde karşı cinsle ilişki kurmak olanaksızdır. Cinsellik içermeyen aşkı mutsuz ve umutsuz bitmiştir. Yaşam karşısında beceriksizdir. O günleri için şunları yazar:

“Kadın hep bir amaçtı benim için. (...) Elime geçen her fırsatı kullanmaya kalkınca da bende bir iğrenme başlıyor; kendimden tiksiniyorum. Bu tiksintiyle bir süre idare ediyorum; ama sonra yine o dayanılmaz ağrı, o dişî özlemi öne geçiyor. (...) Dokunmak ve sevişmek önce, aşk bunlarla da gelebilir. (Anılar 1971 tarihine geçer)

9 Haziran 1971 Ankara

Erdal Öz bugün 14 30 da Dışkapı'daki Yıldırım Bölge Merkez Komutanlığı'ndaki gözaltı koğuşundadır. Önce sıkıyönetim mahkemesine götürülür, bir süre sonra da askeri savcının karşısına çıkarılır. Suç unsurları ise; sahibi olduğu Sergi Kitabevi'nin (Ankara'da Kızılay'da Büyük Sinema'nın bulunduğu pasajın girişinde) paket kağıtlarına devrimci düşünür ve önderlerinin sözlerinden seçerek yazdığı 27 adet kısa metindir. O metinlerden bir kaç:

(35)

“Oysa Türk'ün onuru ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulus tutsak yaşamaktansa yok olsun daha iyi. Öyleyse ya bağımsızlık ya ölüm.”
Mustafa Kemal

“Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür,

Ve bir orman gibi kardeşcesine” Nazım Hikmet

“Emperyalizm var oldukça savaş tehlikesi de vardır” Ho Chi Minh

“İnsanlar şu veya bu şekilde ölecektir. Kötü olan, arkası düşmana dönük olarak utanç içinde ölmektir.” Fidel Castro

Metinler hakkında bir yıl önce suç unsuruna rastlanmamasına karşın bu kez Sıkı Yönetim Mahkemesi'nde TCK. nın 142 nci maddesi uyarınca tutuklanmasına karar verilir.

Kelepçe vurulur, akşama doğru Mamak Askeri Cezaevi'nin 1 numaralı koğuşundadır. Kapıdan girince en önde üst kattaki ranzada kirli ve pis kokan bir yatağın içindedir. Demir parmaklıkların gerisinde şişko bir gardiyan ... Koğuş nöbetçisi gece horlayanları dırter, sayıklayanlar, çıplak kollar, açık göğüsler, bacaklar... Koğuşta 15 siyasi tutuklu var, gerisi askerken suç işlemiş olan erler. Çaycı da, terzi de tutuklulardan. Yan koğuşta Fakir Baykurt, Sadun Aren, Turgut Kazan vb. Hepsinin saçları aynı, sıfır numara kazınmış. Koğuşta ne tipler var; firariler (kaçaklar), astsubayın kafasını yaranlar, çamaşırında bit çıkanlar, elleri bileklerinden kopuk olanlar (bomba savururken elinde patlamış).

Gece yeni tutuklular gelir, Mümtaz Soysal, Bahri Savcı, İlhami Soysal, Uluç Gürkan, vb. Onları gören tüm tutuklular hep bir ağızdan bağırlarlar: “Bağımsız

Türkiye!...Bağımsız Türkiye!...” Koridor bu seslerle inler, gardiyanlar koğuşlara girer sustururlar...

17 Haziran 1971 günü koridorun sonundaki hücrede yatan Deniz Gezmiş’i görmek isteyen iki kişiyi gardiyanlar çok döver, o sırada koğuşa yakın duran bir gardiyanı tutuklular rehin alır, olay büyür, alarm verilir, askeri birlikler cezaevini sarar, tanklar gelir, Deniz’in boğuk sesi duyulur: “Direnin!”.

Sonunda durum sakinleşir, tatlıya bağlanır.

16 Temmuz 1971 günü Gün (Zileli) ve Asgar (Yılmaz) cezaevinin bahçesinde dolaşırken gözaltı koğuşunun penceresinde duran Oral Çalışkan’la konuşmak isterlerler. Nöbetçiler “Çekilin lan!” diye bağırınca Gün’de “Adam gibi konuş!” diye bağırır. Bu sesleri duyan bir teğmenle bir astsubay yanlarına aldıkları beş kişi ile Gün’le Asgar’ı tekme tokat döverler ve hücreye atarlar. Aynı hücrede Fahri Erdinç’in akıl hastası oğlu da vardır. Araya yarbay girer, ikisi de hücreden çıkarılır.

19 Temmuz 1971 Dışkapı

Erdal Öz, Dışkapı’da yeni cezaevine götürülür. Burada yemekler daha iyidir, suyu da boldur. Demir kapıdan Ankara Kalesi görünür. Şimdi eşi Ülkü’ye ve kızı Senem’e daha yakındır.

(36)

Erdal Öz, 17 Ağustos 1971’de yine Mamak As. Cezaevi’ne götürülür. Özgürlüğüne kavuşması için 18 Eylül gününü beklemek zorundadır ama yaşamının umutlu fakat çok değişik olaylar içinde geçen bu kesiminde önüne yepyeni bir pencere açılacak, son haftalarda Deniz Gezmiş ve arkadaşlarıyla görüşme fırsatı bulacak, o günlerin verdiği esin ve tanıklıkla on binlerce okurun ellerinden düşmeyen (Gülünün Solduğu Akşam, Can Yayınları - Deniz Gezmiş Anlatıyor, Cem Yayınları) adlı yapıtlar doğacaktır.

23 Mayıs 1972 günü Erdal Öz, bir kez daha gözaltına alınır. Ankara’da, Sergi Kitapevi’nden alınarak Muhabere Okulu’na götürülür. 30 Mayıs’ta sorgusu yapılır, 3 Haziran’da Mamak As. Cezaevi’nin arka hücrelerinden birine atılır. Hücresi çok küçüktür. Kapısı demir ve kilitli. Tuvaletle birlikte 4 küçük adımda biter. Koridorda nöbetçiler değişir, seslerini ezberlemiştir. Rap rap rap, kıt’a dur! Sola dön! Saat 18’de arka hücreden acı dolu çığlıklar.... Vurmayın!.. Bağırtilar 10 dakika sürer, sonra sessizlik.

8 Haziran 1972

Saat 17’de birini getirirler, koridorda sürekli döverler, o denli çok vururlar, ama o hiç ses çıkarmaz, yalnızca “Baş üstüne komutanım!” der.

Hücrede vakit geçirmek için resimler yapar, örneğin ayakkabılarının resmini. Tutuklandıktan bir gün sonra Sergi Kitabevi mühürlenmiştir. Hapisten kurtulunca orayı Remzi İnanc’a devretmeyi düşünür.

22 Haz. 1972

Duruşmaya götürülür, Altan Öymen’le birlikte. Sonuçta 3 numaralı mahkemece tutuklanır. Aynı gün hücreden çıkarılır, iki kişilik bir yere konur, kapısı hep açıktır, rahatlamıştır. Dört gün sonra acı bir haber alır, eşi Ülkü’de gözaltına alınmıştır. Nedeni, önceki ifadelerde Ülkü’nün adının geçmesidir.

24 Haziran 1972 saat 14.25

Uçak kaçırılma olayıyla ilgili olarak gözaltına alınmış olan beş kişi birdenbire tahliye olur. Oysa Erdal öz aynı olay nedeniyle ve hiç ilgisiz olduğu halde hala tutukludur.

6 ay süren tutukluluğu Ekim ortalarında sona erer, yargılanması tutuksuz olacaktır. Artık o özgürdür. Duruşma, 15 Haziran 1973’te aklanma ile sonuçlanır.

Ailesi, 1963 yılında Kırşehir’den ayrılarak Bursa’ya yerleşmiştir. Babası Şefik Bey 1976 yılına yani ölünceye dek orada noterlik yapar.

Erdal Öz’ün 1973 yılı günlükleri azdır. Onlarda eski eşi Ülkü ile çekişmelerini anlatır. Eşinin kendisini sevmediğine inanmaktadır.

22 Ocak 1973 “Hayır, beni sevmiyor, bensiz edemeyeceğine inanıyor ve bu duyguyu sevmekle karıştırıyor. Bir sürgün müyüm yoksa?”

(37)

9 Şubat 1973

“Yenilmek istemiyorum. Bir ev köpeği olmak istemiyorum. Dün gece herşey bir kez daha koptu. (Arkadaşlarımla olacağım) dedim. (Cehenneme kadar yolun var!) dedi. Ben cehennemden çıkmıştım oysa. Mamak As. Cezaevi bir cehennemdi, onu içimden atamadım. Çantamı aldım, atladım bir otobüse, ver elini Bursa. Anamın, babamın evi. İçim kapkara...”

18 Şubat 1973

Yaşar Kemal’le konuşurken, çok güçlük çekerek yazdığından yakınıdır. O ise, “Yazarken alçak gönüllü ol” der.

Erdal Öz, 1974 yılında Ankara’dan ayrılarak İstanbul’a yerleşir. Arkadaş Kitaplar’a ortak olur. 1978 yılında evden ayrılır, eşi Ülkü Işın’la 1980 yılında boşanmalarının ardından aynı yıl Samiye Erer’le evlenir. 1981 yılında Can Yayınlarını kurar, 2006 yılında ölümüne dek İstanbul’da yaşar.

22 Mart 1994

Bacanağının elindeki fazla biletle turistik olarak Tayland’a gitmiştir. Otelde Ahmet Oktay’ın bir yazısını okur ve anı defterine şöyle yazar:

“Ahmet’in alışkanlığıdır bu. Hiç şaşırmadım. Hep olduğundan çok çok üstün görünme peşindedir. Anlaşılır şeyleri anlaşılmaza çevirmekte ustadır. Bu, onun entelektüel tavrıdır. Nedense hiç vazgeçmedi bu tutumundan.

Aynı gün, saat 18 10

Yeni biri, belli ki Alman, iki küçük Tay (Tayland) kızıyla geldi, doğruca yukarıya odalarına çıktılar AİDS şüphesi nedeniyle çoğu, kızları becermekten korkuyormuş (...)

Aynı gün, saat 10 45

Tahsin Yücel’in belli ki bir çevirmenlik becerisi var, ama Türkçe’sindeki inatçı kılçıklar okunan metnin anlaşılmasını güçlendiriyor.

24 Ağustos 1997 Şile

İki ay içinde 10 öykü yazar ve günlüğünde şöyle der:

“Öykü ancak okunarak beğenilsin; bir başkasına konusu özetlenip anlatılınca öykü, öykülüğünü yitirsin istiyorum. Ama okur, öyküyü okumaya başlayınca, öyküden kopamasın, yapışsın öyküye, sonuna kadar sürüklesin öykü onu. Bu elbette okurun değil, öykünün görevi.”

13 Ekim 1997

Ödüllere katılıp katılmamak konusunda ikirciklidir ve düşüncelerini şöyle açıklar:

“Önceleri hiçbir ödüle katılmama kararındaydım, düşüncem yavaş yavaş değişiyor. Birtakım ib.elerin dikkatini çekmek, onları yazmak zorunda bırakmak için ödüllere katılmak gerekiyor sanırım. Ödül almak, ödül denen serseri kurşuna hedef olmaktır bence.(...) O zaman da birtakım ib.eler kitabımı övmek zorunda kalabilirler “

Aynı gün, Orhan Pamuk gelir yayınevine. Erdal Öz, onu iyi tanır, onun için “Kendini yalnız Yaşar Kemal’le kıyaslar. İkisinin dışında da -açık ki- hiçbir yazarı var saymaz,” der. Orhan Pamuk, Erdal Öz’den, yeni kitabını imzalayarak vermesini ister. Bundan sonrasını Erdal Öz’ün anılarından okuyalım:

“Bir ara şöyle dedi gülerek: (Elimden kaçırdığım yıldız yazarım Orhan Pamuk’a sevgilerle, diye yaz kitabına), gülüştük. Ben s.ktiri çektim.”

3 Haziran 1998

Sait Faik Hikaye Armağanı’nı Orhan Duru’yla bölüştürerek Sular Ne Güzelse adlı kitabıma verdiler. Eksik olmasınlar, sağ olsunlar, bu ödül beni pek sevindirmedi. Doğrusu bu ödülü bir başkasıyla paylaşmayı hiç düşünmüyordum. Hiç vermeyebilirlerdi de. Ama sanırım ellerinden gelmedi. Orhan Duru’yla aramızda ödülü ikiye böldüler. Bu da ödülün gerilimini, sevincini büyük ölçüde sildi götürdü.

(38)

20 Haziran 1998 Şile

Erdal Öz, Umberto Eco, (Eko) bir sorum üzerine şöyle dedi:

“Gülün Adı’nı yazdıktan sonra roman okumaktan nefret ettim. Benden kötü yazarlardan nefret ettim. Benim kadar iyi yazarlardan da nefret ettim. Ama benden daha iyi yazarlardan en çok nefret ettim.”

Güzel bir yakalayıştı.

30 Temmuz 1998 saat 00.15

Evli olmasaydım bu, günlük notlar, kesinlikle başka türlü olurdu. Evlilik, günlük tutmakta bile bir ön sansür getiriyor. Bu bir gerçek.

31 Temmuz 1998,Cuma, Gülköy, saat 12.00

Ataç’ı okur, Onun, Öztürkçe konusunda aşırılığını, bağnazlığını şöyle açıklar: “Bağnazlığın da gerektirdiği günler vardır; bütün devrim işlerinde olduğu gibi dil işinde de biz şimdi o günlerdeyiz. Eski daha yenilmemiştir; gevşek davrandık mı dönüverir, ne yapmışsak hepsini yıkar. Görüyoruz ki yıkıyor da.”

3 Ağustos 1998, Şile

Erdal Öz, Nurullah Ataç’ı çok sever, yine okuduğu yazı Ataç’a aittir. Onun doğum günü yıldönümünde söylediklerini şöyle iletir:

“...Ben bu yeryüzünde yapabileceğimi yaptım, çok bir şey değil, o kadar geldi elimden, bundan sonra da bir şey katamam yaptıklarıma, gücümün günden güne azaldığını duyuyorum.”

10 Ağustos 1998, Pazartesi Şile

Yılmaz Çolpan’ ın Ataç’ın Sözcükleri adlı kitabını tarayıp Ataç’ın üretilip sunduğu, bugün konuşma dilimize, yazı dilimize girmiş sözcükleri günlüklerine alır: “Akım: cereyan, alışkı: adet, anı:hatıra, anlatı: recit, Araç: vasıta, asalak: parasite (...) bağnaz: mutaassıp, (...), bellek: hafıza, biçim: şekil(...)”

(burada tam 212 sözcük yazılıdır.)

26 Ağustos 1998 Çarşamba

Özdemir İnce'den faks gelmiş, Erdal Öz'e üç şiir göndermiş , biri Cemal Süreya'nın "Kesik", diğeri Ercüment Uçarı'nın "Yokluklu Gün", sonuncusu Erdal Öz'ün "Tükenmeyen Umut". Bundan sonrasını Erdal Öz'ün anılarından okuyalım:

"(...) Şiirden daha kopmadığım, kopmak üzere olduğum zamanlar. (...) Necati Cumalı'nın (Güler) üzerine yazdığı çok güzel bir şiiri vardır, ona benzettim. Ama bilmiyorum, Necati'nin şiiri o zaman var mıydı? (...) Çünkü o heriften nefret ediyorum, (...) Tıpkı Fazıl Hüsni Dağlarca'dan nefret ettiğim gibi. Kötülük gördüm ben bu insanlardan, ama sanatlarıyla o çirkin kişiliklerini asla karıştırmam."

24 Kasım 1998 Salı saat 21.05

Erdal Öz'ün oğlu gelir ve o şöyle yazar:

"Can geldi Amerika'dan. Dört aydır yoktu. Çok değişmiş. Ama bir Amerikalı olmamış; sevindim, tam anti Amerikan bir tip çıktı karşıma. Bu nereye kadar sürer, bilemem. Büyümüş Can. Giden çocuk değil. İyi ki değil. Gönderirken umutsuzdum. Şimdi çok umutluyum. Bu da mutlu etti beni. Gelişini beklerken tedirgindim; ilk kez Can konusunda içim bu kadar rahat."

Işıklar içinde rahat uyu Erdal Öz, bugün Can Yayınları Can'ın yönetiminde.

Yarın Nasıl Bir Gün Olacaksın? GÜNLÜKLER 1956 – 1998, Erdal Öz, Yayına Hazırlayan Ayşe Sarısayın 1. Basım: Mart 2016, İstanbul, Can Sanat Yayınları AŞ

Ö Y K Ü L E R

NERDE O ESKİ GELECEKLER

Turgut ACAR

Denize yakın bir yere uzandı, kumluğa.. Ayakları çıplaktı.
Başındaki ağrıyı eliyle tutmağa çabalıyordu. Buruşuk alnını iki parmağıyla sıkıp
açarak dolaştırıyordu elini.

" Boşuna uğraşma." dedi, kendi duyacağı kadar.

Ter burnundan damladı damlayacak. Ayırdına vardı o da. Gömleğinin sağ
koluna sildi. Ama ter durmuyor ki, alnı, yanakları durmadan ter
salıyordu.

" Vay be , dedi kendi kendine, bu da nerden çıktı."

(39)

Gömleğinin koluyla bir kez daha sildi terini sonra eliyle yüzünü
yelledi.

Ağrı...

Ağrı bir yerde durmuyor, geniş alnının her yerinde dolaşıyordu.

" Yakalaya bilsem..." diye içinden geçirdi.

Alnını parmak uçlarıyla yokladı. Dokunduğu yerden ağrı başka yere
sıçırıyordu
sanki...

Durgun denizde küçük teknelerin motor sesleri kulağa bir hoş gelir...

Uzaktan uzağa... Sıkıldı. Elini yanına indirdi. İnsanı boğacakmış bibi
sessiz duran deniz de

bir şeyler değişti birden. Deniz uykudan uyanmıştı. Belli belirsiz nefes
alıyordu.

Kalktı, yürüdü.Denize ayakları deyince durdu. Suyun içindeki yassı
küçük taşlara baktı. Denizde taş sektirmek geldi usuna. Bir de kardeşi
Kenan'ı anımsadı. Suyun içindeki yassı taşları topladı.

Kenan'la taş sektirme oynarlardı. Oynarlardı ama yıllar önce. Hep
yenerdi Kenan'ı.

Topladığı taşlardan bir tanesini sektirmek için sağ eline aldı. Baş parmağı ile işaret parmağı arasına yerleştirdi, denize attı, ardından,
" Bir iki üç " diye saydı. Durdu biraz,
" Olmadı, dedi, nerde o eski günler..."
Bir taş daha aldı eline, parmakları arasına yerleştirdi. Atmadan bir kaç kez boşluğa kolunu sallayarak sınıadı kendini. Bir iki adım geri çekildi. Sonra denize doğru koşarak taşı attı. Atar atmaz da,
" Bir iki üç dört beş " diye saydı. Sonra da,
" Bu iyi işte " dedi.
Sağ kolunun kaslarını sol eliyle sıktı açtı, birkaç kez bunu yaptı. Küçük teknelerin motor sesleri iyice yaklaşmıştı. Üç taneydi tekneler. Kıyıya doğru geliyorlardı. Onların yanaşmasını beklemek için oturdu. Onları tanıdığından değil, öylesine.
Denizi durgunlaştırıp sessizleştiren güneş, tekneleri de tutuklamış getiriyordu sanki.
Motor sesler i birden kesildi. Motor hızlarının kalan gücüyle yanaştılar. Teknelerin burnunda balıkçılar ayaktaydılar. Ellerin de ipleri karaya atladılar. Onları görünmez gizli biri yönetiyor gibiydi.

(40)

Devinimleri aynıydı. Şimdi önlerindeki ağaç kütüğüne tekne iplerini bağlıyorlardı, sessizce. Konuşmuyorlardı da. İpleri bağlama işi bitince, ellerini bellerine koyarak sağa sola gerindiler. Sonra oturmaktan uyuşmuş olan bacaklarını açmak için oldukları yerde koşar gibi yaptılar. Sadece onlara göre boydan biraz kısa olan burnunu tutuyor arada bir onlara,
" Oktay, Anıl " diye bağırıyordu.
Koşanlardan biri döndü,
" Ne var Yalçın, dedi, ne oldu?"
Yalçın elini göstererek,
" Baksana Oktay, kanıyor " dedi.
Oktay,
" Olsun, dedi, korkulacak bir şey yok , sen daha yenisin. Giderek alışırsın, biz neler gördük..."
Anıl da yanlarına geldi. Derin derin nefes alıyordu. Kollarını yana açıp kapatırken ,
" Ne var Yalçın ne oldu ?" dedi .

Yalçın kanlı elini gösterdi,

" Baksana " dedi.

Anıl, Yalçın'ın eline baktı, umursamaz,

" Kan " dedi.

" Evet kan "

" O da bir şey mi, ben ilk çıktığım da..."

Yalçın sıkıntılı,

" Bırak ilk çıkmayı, dedi, buna bak."

" O kolay " dedi.

Ani bir davranışla elini tuttu Yalçın'ın. Parmağını burnunun kanayan tarafına bastırdı.

" Bir zaman tut öyle, devinmeden otur. Bunun ilacı budur, dedi, korkma geçer şimdi. "

Onları dinleyen Oktay,

" Hadi oğlum, geç kalıyoruz." dedi. Anıl'ın kolunu çekti. İkisi yürüdüler teknelere doğru.

" Bak, dedi Oktay, balıkları üçe böleceğiz, tamam mı?"

" Tamam, dedi Anıl, sen yaparsın o işi."

(41)

Oktay, " Yaparım " dedi, kendi teknesine atladı. Önce tuttuğu balıkları cinsine büyüklüğüne bakmadan üçe ayırdı. Kovalara doldurdu. Kovalarla beraber geçti

Anıl'ın teknesine. Oradaki balıkları da üçe bölüp kovalara doldurdu. Anıl bakışıyla kovaları tartıyordu. Oktay'la göz göze geldiler. Bu bir anlaşma bakışıydı.

Anıl, " Yalçın'ı çağırayım mı? " dedi.

" Tamam çağır " dedi Oktay.

Anıl ısıklık çaldı. Parmağı burnuna basılı duran Yalçın dönüp baktı onlara.

" Ne var ? " dedi

" Yeter be kardeşim, dedi Anıl, bastır dediysek o kadar da değil.

Deleceksin burnunu. Gel artık."

Yalçın onlara doğru yürürken,

" Gidiyor muyuz " dedi.

" Evet, dedi Anıl, al kovanı da..."

Yalçın elini burnundan çekti, şaşkın,

" Ne kovası ben balık tutamadım ki..." dedi.
" Tutmuşsun ya, dedi Oktay, kovan dolu. "
Yalçın sıralanmış kovalara döndü,
" Hayda, bu da ne?"
Oktay duymazdan gelerek ,
" Burnun nasıl koçum, durdu mu kanaması? dedi.
" Durdu, durdu da, kovaları göstererek, bunu anlamadım. " dedi.
Anıl kovaların başından,
" Anma uzattın, ne var anlamayacak, bu gün sana yarın bize, bu böyle..." diye
söylendi. Kendi kovasını aldı yürüdü ana yola doğru. Bir zaman ona baktılar.
Oktay omzuna vurdu Yalçın'ın,
" Haydi, dedi, biz de davranalım.Geç kalıyoruz..." Kovalara doğru yürüdü.
Yalçın ne yapacağını bilemedi. Onların yolu aşır gitmelerini bekledi bir zaman.
Öyle de oldu. Yöresine bakındı. Kovasını aldı. Bir şey düşünemiyordu.
Düşünmek de istemiyordu. Yola doğru yürürken: " Bu gün bana yarın da onlara,
bu böyleymiş..." Diye söylendi.

(42)

AÇMA

TÜRKAY KORKMAZ

Ay ışığı aydınlatıyordu geceyi. Seçilir gibiydi karşı tepeler. Açık, sessiz görünüm çam ağaçlarının kokularını okula ulaştırıyordu. Hele rüzgarlı gecelerde lojman mis kokularla dolardı.

Kelköy aşağılarda karşı tepenin eteğinde kuruluydu. Karşı tepeden inen çam kokuları köyü tarıyordu. Kelköy'ün kuzeyinde duran beyaza boyalı okul cıvıl cıvıl çocuk sesleriyle dolup taşardı.

Karşı tepeler sessizliğini, gökyüzü beyazlığını yitirir gibi oldu.Tek tek görülen, kuzeyden güneye mis kokuları yayılan çamlar yanıyordu.Korkulu gözlerle yangını gösterdi Kooperatifçi Mustafa. Ertuğrul Büyüklü, Tömeköy'den Fahrettin aldırışsızdı.Şaşkın şaşkın ne diyeceğini bilmeden, "Kim yakıyor?!" diye arkadaşlarına sordu.

Sorma değil, bir karşı çıkıştı genç öğretmen sorusu. “Alışsın, alışsın bu gördüklerine.” diyen Ertuğrul Büyüklü’ye kaygıyla baktı. Fahrettin , “Olur, olur bal gibi olur.” sözlerinde gördüğü içten içe üzdü mesleğinin baharındaki öğretmeni. “Hani yanlışlardan yana olmayacaktık, karşı duracaktık.” tümcesi yanıt beklemeden söylenmişti.

Kooperatifçi Mustafa Niğde’nin Yeşilova’sını anımsadı. Evlerinin yanışını, içerde kalışını. Ormanın yangını yeniden kokuttu kendisini. Boşta bulunup bağırdı: “ Olmaz be arkadaş, olmaz!” Fahrettin, “Olur, oluyor işte bak; hadi önleyelim!” diye çaresizliğini duyurdu.

Orman yangınını göze alıp açma için ağaçlara kıyanlar kim bilir kimlere dayanıyor, bilemezsin ki! İşte bu kadar iş karışıktı.Kooperatifçi Mustafa çocukluğundaydı. İki katlı konaktan evlerinin yanışını, anasının dizlerine vura vura ağlayışını, babasının bağrışını yakınına getirdi orman yangını. Kooperatifçi Mustafa’nın korkusu işte böyle eskilere dayanıyordu.

Öğretmen lojmanından aşağıda duran Kelköy’e doğru yürüdüler.Köy meydanı kalabalıktı.Ay ışığı aydınlığında uzaktan izlenen orman yangını köylünün açmazıydı.Topraksız olamayacağı için mi bu yangın? Yanan çamların yerini ne alacaktı. Fındık ağacı ürün versin diye kaç yıl beklenecekti, dallarından asılıp toplanacak fındıklar yakanları kurtarabilecek miydi?

(43)

Köyün aşağısında Sakarya kıvrıla kıvrıla akarken bulanıklığı koparıp götürdüğü topraktandı. Köylü orman yangınını toprak için ateşlenirken, Sakarya açılan açmaların kaç katını taşıyordu denize. Kıyısında oluşturduğu kıyı ovası Yeni Mahalle’nin bir parçası oluyordu.

Lojman kapısında duyulan gürültü bu kez orman yangını için miydi? Karşı tepelerde görünen yangın yoktu. “Ee ne ola acaba?” diye baktılar birbirine. Ertuğrul Büyüklü lojman kapısını açınca Kelköy’ü ayakta karşısında buldu.

Köylülerden Kara Celal, Alaca Memet’e: “Öğretmenler uyanamadı, duymadılar mı?” sözüne lojman kapısında göründü ikisi birden. “Hayrola Kara Celal?” “Köy sallandı siz uykudasınız, baksanıza bütün köy burada.” Çıkışına karşılık vermediler. Dün yangın, bugün deprem yoklamıştı Kelköy’ü, Karasu’yu, Adapazarı’nı.

O gün radyolar büyük depremi gün boyu duyurup durdular.

YENİDEN TÜRK DİLİ DERGİSİ

Yazınımız, ekinimiz, uygarlığımız, dilimiz, için bakıma özene görevli dergi

Yeniden Türk Dili Dergisi:

Dil ve yazın; şiir, öykü, deneme, eleştiri, günlük, düşün, ekin dergisi

Kurucu İyesi, Sorumlu Müdür ve Genel Yayın Yönetmeni: Sencer Karacalıoğlu

E R İ Ş İ M

Sencer Karacalıoğlu: 0 505 985 40 55

Sencerkaracalioglu2002@gmail.com

Danışma ve Yazı Kurulu:

Prof. Dr. Ömer Demircan, Okan Baba, Prof. Dr. Süreyya Ülker

Teknik Danışman : Boğaçhan Orhan Boran

Bu dergi, yabancı sözcüklerin yerine olabildiğince Türkçelerini koymayı görev bilir.

Başka bir yerde yayınlanmış yazılar dergimizde yayınlanmaz.

Alınan yazı kesinlikle geri verilmez.

Dergide yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarıdır.

Yeniden Türk Dili Dergisi, yayınlanan yazılara telif ücreti ödemez.

DERGİMİZ ÜCRETSİZDİR.
